

Ingarö Kyrka *1792 -1992*

*En jubileumsskrift från Ingarö församling
och Ingarö hembygdsförening*

ISBN 91-6301111-5
Omslagsbild och nytagna interiörbilder: Bo Präglare
Montering & layout: Skärgårdsreklam
Tryckt hos: Gustavsbergs Offset 1992

Innehåll

		Sid
Förord		4
Ingarö - kyrkan och trakten	<i>Ingegärd Andersén</i>	5
Kyrkobyggnaden	<i>Ingegärd Andersén</i>	11
Kyrkogården	<i>Ingegärd Andersén</i>	16
Klockstapel och klockor	<i>Ingegärd Andersén</i>	22
Interiörbilder		26 - 27
Samuel Ödmann - Ingarös förste präst	<i>Annika Windahl</i>	28
Präster i Ingarö församling		33
Byggnaderna kring kyrkan		42
Prästgården och "Ödmannska skolan"	<i>Ingegärd Andersén</i>	42
Klockaregården	<i>Britta Jakobsson</i>	45
Gula skolhuset	<i>Britta Jakobsson</i>	47
Ingarö kyrka 1992	<i>Kerstin Lamby</i>	50

Förord

Denna skrift har givits ut till Ingarö Kyrkas 200-årsjubileum i samarbete mellan Ingarö församling och Ingarö Hembygdsförening. Det är främst medlemmar i hembygdsföreningen som helt på ideell grund engagerat sig i det konkreta arbetet med jubileumsskriften. Ett mycket omfattande arbete med källstudier i gamla dokument, bl a i Ingarö kyrkoarkiv, landsarkivet i Uppsala, domkapitlets arkiv samt riksarkivet har utförts av Ingegärd Andersén. Det har därvid visat sig att en del uppgifter i tidigare skrifter om Ingarö inte har varit korrekta. Ingegärd Andersén har också författat flertalet av artiklarna i skriften. Britta Jakobsson har skrivit om Klockaregården och "Gula skolhuset" och Annika Windahl har författat artikeln om Samuel Ödmann. Kerstin Lamby har bidragit med en beskrivning av verksamheten kring Ingarö kyrka i dag.

Det är arbetsgruppens förhoppning att jubileumsskriften skall lämna bestående bidrag till kunskapen om vår kyrka och vår församling.

Lennart Hylander
Kyrkorådets ordförande

Ingarö - kyrkan och trakten

Anhopningen av öar som är utspridda inom Värmdö församlings gränser, på samma breddgrad som Stockholm, sköljes av Östersjöns vågor. Dessa öar, vilkas antal jag inte vågar exakt fastställa, erbjuder den som ägnar sig åt naturfilosofin en ganska stor skörd som rikligen ersätter hans mödor. Jordens och platsernas natur, som utmärks av en förundransvärd variation, än lerig i lågt liggande områden, än sandig på slätterna, än mörk av jord, än fet av mörgel, än brant av berg, än stupande av klippbranter, än solbelyst på grund av öppna fält, än skuggig av skogar, än prunkande av ängar, än bördig av åkrar, än sumpig av träsk, än vattenrik av bäckar, än bevattnad av böljande vågor, måste ovillkorligen frambringa en mångfaldig blomstersådd och gynna allt det som den i ojämförligt mått alstrar i sitt sköte.

Så beskriver Samuel Ödmann trakten i inledningen till Specimen Ornithologie Wermdöensis, ett arbete på latin om Värmdös fågelarter som han sände till Kungliga Vetenskaps societeten Uppsala i november 1790 och som publicerades i Nova Acta 1792.

Ingarö hörde vid denna tid till Värmdö församling och var i administrativt hänseende den del av Värmdö skeppslag som kallades Inga fjärding. I sunden mellan Ingarö och Värmdö gick farleden från ytterskärgården in mot Stockholm och mälardelarna. Båtar som roddes eller seglades hade last av saltströmming, färsk fisk, sjöfågel och filbyttor, varor som såldes eller byttes mot spannmål och salt, viktiga förnödenheter för folket på öarna.

Farleden hade också stor betydelse för flottan, då den under vasatiden låg förlagd i Djurhamn. Det var viktigt att därifrån fortast möjligt kunna nå Amiralitetet i Stockholm och farleden genom Kolström var den kortaste vägen. Med tiden hade dock Strömma sund genom landhöjningen blivit svårframkomligt, varför man 1666 skrev från Amiralitetet till landshövdingen och begärde att få det upprensat "för dem som bo deromkring en och annan både af Khronans folck och iämväll andra resande". Att farleden skulle ha varit svår att ta sig igenom vid Kolström nämndes inte, först på 1800-talet uppstod sådana problem.

Vintervägen gick över isarna till Grisslingen, upp över land och genom dalen öster om Södersved, sedan över sundet, upp vid Båtholmsängen och utmed stranden förbi Kolström och ut på isen igen vid Stråtan. Sedan fortsatte den genom Beatelundssundet och ut över Baggensfjärden, över Skogsö och genom sund och över sjöar in mot Stockholm. På denna färdväg kom slädforor ända in på 1920-talet.

Ett nästan bortglömt namn är Stråtan av fornengelskans "straet". Valet av namn på vintervägen tyder på att den hade brukats mycket länge, säkert även av färdmän från andra trakter än våra. De flesta beläggen för namnet finns i södra och sydvästra Sverige.

Strax väster om gamla bron låg Kolströms krog. Ständerna hade vid 1652 års riksdag fattat beslut om "krogars och hamnars uppbyggande" för resandes bekvämlighet. Vid värmdötinget 1716 framställdes betydelsen av Kolströms krog. Där talas också om en liten färja för att resande skall kunna komma över sundet "och med skiutz forthielpas". Tiden gick, och krogen blev det värdshus som en blåsig decemberrätt år 1900 brann ner till grunden.

Farleden och vintervägen hade tidigt gjort denna del av Ingarö till mötesplats, där krogen gav möjlighet till vila och värme under de långa resorna som brukade ta flera dagar i anspråk.

Brunn var bebyggt redan under järnåldern, och på området finns ett drygt 100 m långt gravfält med ett 25-tal gravar. Helt nära detta låg på 1600-talet Brunns by med tre gårdar. Från år 1770 hade Brunn samma ägare som Beatelund. Detta säteri med ursprung i Stora och Lilla Kornäs hade på 1670-talet förvärvats av Claes Rålamb som bebyggde det ståndsmässigt och gav det namn efter sin hustru Beata Soop. Riksrådet Olof Cederström var gift med dessa makars sondotter Maria Charlotta Rålamb och en av sönerna var kaptenen friherre Anders Cederström.

Cederström lämnade den 1 maj 1776 in en författning till Domkapitlet i Uppsala med anhållan om att den skoleinrättning som han hade instiftat på Ingarön för de underlydande på gårdarna Beatelund, Brunn och Bergvik, skulle få Domkapitlets godkännande. Skolemästarens åligganden skulle vara att undervisa barnen i kristendom och läsning, predika varannan söndag vid Beatelund, förrätta barndop och besöka de sjuka. Som lön var anslaget räntan av 40 000 daler kopparmynt jämte bostället Kolström. Domkapitlet gav sitt bifall till inrättningen, och den 22 maj fick huspredikanten Samuel Ödmann dess fullmakt. Samtidigt begärde de boende på Ingarö och ägaren till Lemshaga att få bygga ett kapell. Vägen till Värmdö kyrka var lång och besvärlig i synnerhet vid isläggnings- och islossningstid. De nyfödda fick vara odöpta länge och de avlidna kunde ibland få ligga i flera veckor innan de kom i jord. Brevet undertecknades av jordägare och arrendatorer, de flesta använde bomärken, och i deras anhållan instämde friherre Cederström i en egen skrivelse.

På en karta över Lemshaga 1745 har lantmätaren även ritat in bebyggelsen på Kolströmmens södra strand. Där prästgården nu ligger syns "Kolströms hemman". Namnet ändrades till Pilhamn då skolemästarens boställe togs i bruk. Varifrån detta namn kom vet man inte, äldre belägg har inte stått att få. Ett *antagande* kan vara att viken öster om kyrkan i äldre tid kallades Pilhamn. Kolström

som namn på bostället stod dock kvar i jordeböckerna långt in på 1800-talet.

Den 7 april 1791 skrev friherre Anders Cederström sitt testamente, där han gjorde sina gårdar till fideikommiss, och där han också ändrade villkoren för skoleinrättningen vid Pilhamn. En skrivelse med anhållan om tillstånd till denna förändring gick in till Domkapitlet den 25 juni och fick godkännande den 13 mars 1792.

Hans avsikt var att de underlydande skulle ha rätt:

1. Att uti det nybyggda Bönehuset nyttja sina salighetsmedel.
2. Att derstädes låta döpa sina barn.
3. Att Wid sjukdomsfall tillita Scholæmästaren då de det åstunda.
4. Att till sina aflednas jordfästade utse en tjenlig plats på Ingarön.

Till denna utfästelse fogades följande dokument.

FÖRNYAD PLAN OCH INSTRUKTION
för
INGARÖ SCHOLA
Cap 1.
Om scholans fond

1.§.

Scholæmästarens lön blifwer hädan efter Jordeboks-Räntan af ett mantal Langwik och Ett mantal Södra Eflinge, hwilken uträknas efter hwarje års tid då Jordeboks-Räntan efter Lag utgöras.

2.§.

Derjämte tillägges Scholæmästaren det redan anslagna Bostället Pihlhamn jämte rättighet att på Bergwicks Skog nyttja mulbete för sina kreatur, samt wedfång af windfällan, stubb och qvist.

3.§.

Boställets hus åligger honom widmagthålla, men han frikännes från nybyggnad, hwilken då så nödigt bliwer, bestrides av Beatelunds ägare.

4.§.

Till Böker anslås Räntan af Ett tusende daler Kopp:mt, hwilka nedsättas hos Beatelunds ägare, som för dem gifwer sex procent årligen; de fattige barn få Cateches och PsalmBok då så tarwas samt de utmärkt flitige någon Bibel eller annan andelig Bok till uppmuntran. Scholæmästaren föreslår den han finner wärdig sådan hogkomst, men Patronus stadfäster och utdelar den.

Då något besparas den årliga räntan, lägges det till Capitalet och Scholæmästaren håller Bok deröfwer.

5.§.

Såsom det Magazin af Etthundrade Tunnor Spannmål Jag i förra författningen ärnat ärlägga till Fattige Barns understöd — på denna orten ur många skäl icke låter sig med den påsyftade fördel verkställa, så förfaller härmedelst hwad jag i denna del författat.

CAP 2

Om scholæmästaren och dess skyldighet

1.§.

Scholæmästaren som bör vara Prest, kallas af Beatelunds Ägare och ärhåller fullmagt utav Domcapitlet.

2.§.

Hans pligt är att till innanläsning och underwisning i Christendomen emottaga de Barn som från Beatelunds, Bruns och Bergwicks ägendorar med underliggande hemman och torp honom tillsändas.

3.§.

Dessutom åligger honom, att uti det nybyggda Bönehuset hwarannan Söndag, de stora Högtidsdagar, såsom Juledag, Nyårsdag, Långfredag, Påsk, Pingst och midsommardagarna oberäknade Gudstjenst förätta.

4.§.

Widare blifwer hans skyldighet med Barndop, Sjukbesök, Communion och flere ministerialia mitt Brödlag tillhandagå, samt derwid ställa sig till rättelse, hwad till ordnings hållande och respective vederbörande i stöd af min derom hos Domcapitlet gjorda anhållan beslutadt warder.

5.§.

Scholans ferior äro Junii, Julii och Augusti och Septembris månader, otta dagar före och efter hwarje stor Helg, samt Odens och Lögerdagar i hwarje wecka.

6.§.

Öfwer de barn som i scholan emottages föres ordentelig Bok.

7.§.

Denna författning tager sin början med den Scholæmästare, som wid Herr Kyrkoherden Samuel Ödmanns afflyttning till Upsala kommer att utnämnas.

Beatelund den 25 Junii 1791.

Anders Cederström
(L.S.)

Samuel Ödmann hade 1790 blivit utnämnd till kyrkoherde i Gamla Uppsala och teologie adjunkt vid universitetet och i juli 1792 lämnade han Ingarö. Han efterträddes av sin gode vän, huspredikanten vid Beatelund Pehr Annerstedt.

Den 17 juni 1792 samlades man till gudstjänst med nattvard i det färdigbyggda Bönehuset. Dagen hade valts med omsorg. Predikotexten från Lukas 14e kapitel hade i 1703 års bibelöversättning överskriften: "Om den stora nattwarden".

92 personer deltog och Pehr Annerstedt skrev deras namn mycket prydligt i Pihlhamns Kyrkobok, den kommuniionslista som han sedan förde under de år han kom att vara präst på Ingarö. Vid denna gudstjänst användes den nya kalken beställd hos mästern Johan Abraham Hallardt i Stockholm och skänkt av fröken Sophia Pfeiff, Lemshaga.

Med tiden började Bönehuset att besökas även av andra ingaröbor än de som hörde till Beatelund, Brunn och Bergvik och det blev ont om plats i bänkarna. Därför samlades man den 21 januari 1810 i prästgården och en överenskommelse träffades mellan stallmästaren, friherre Anders Cederström och övriga ortsbor. Den innebar att de rättigheter som enligt 1792 års utfästelse skulle tillkomma friherre Cederströms underlydande nu också skulle omfatta alla boende på Ingarö. För detta tillmötesgående från friherre Cederströms sida lovade övriga ortsbor att delta i underhållet av Bönehuset, prästgården, kyrkvägen och kyrkbryggan.

Den tillträdande prästen, Johan Petter Juringius, åtog sig att vid Pilhamn undervisa barnen på ön fyra dagar i veckan, fyra timmar varje dag. Utöver redan bestämda ämnen, kristendom och läsning, skulle barnen nu även få lära sig skrivning, de fyra räknesätten och världshistoria. Examen skulle hållas årligen i mars. För detta merarbete lovades han en för varje hemman noga bestämd mängd spannmål varje år till julhelgen. Överenskommelsen undertecknades av ägarna till Beatelund, Säby och Lemshaga, Södra Lagnö och Tranarö samt av ett sjuttioal ingaröbor; de flesta använde därvid sina bomärken.

I Bönehuset byggdes nu läktare för att rymma alla åhörare och varje hemman fick sitt bestämda bänkrum.

Det innebar dock en stor osäkerhet inför framtiden att varje ny skolemästare skulle kunna anta eller avsäga sig de ökade arbetsuppgifterna, som han enligt 1791 års instruktion inte hade skyldighet att utföra.

Det stora avståndet till Värmdö kyrka och svårigheten att under långa perioder ta sig dit, gjorde att ingaröborna mera sällan kunde utnyttja prästerskapets tjänster. Komministern och kyrkobetjäningen i Värmdö skulle dock avlönas av hela församlingen, och eftersom det vid Pilhamn fanns både klockare och kyrkvaktare blev belastningen dubbel.

En önskan om egen församling på Ingarö växte fram och i mars 1822 anhöll man i ett brev till "Stormäktigste, Allernådigste Konung" om att "Bönehuset vid Pilhamn må förvandlas till ett ordentligt Capell för den så kallade Ingarön." Brevet, skrivet av friherre Gustaf Leuhusen och flera sidor långt, innehåller en beskrivning av hur det "på en till Wermdö Socken hörande, men derifrån genom fjärdar avskild ö" af friherre Anders Cederström för hans egendomar instiftats en skoleinrättning, som genom en senare överenskommelse blivit tillgänglig för elever från öns alla hemman. Han skriver också att ingaröborna själva drar försorg om sina fattiga. Ett sockenmagasin för spannmål och rotfrukter, "Prins Oscars Magasin" har inrättats med noggrann instruktion för långvarig säkerhet. Till brevet bifogas ett medgivande av Patronus friherre Anders Cederström.

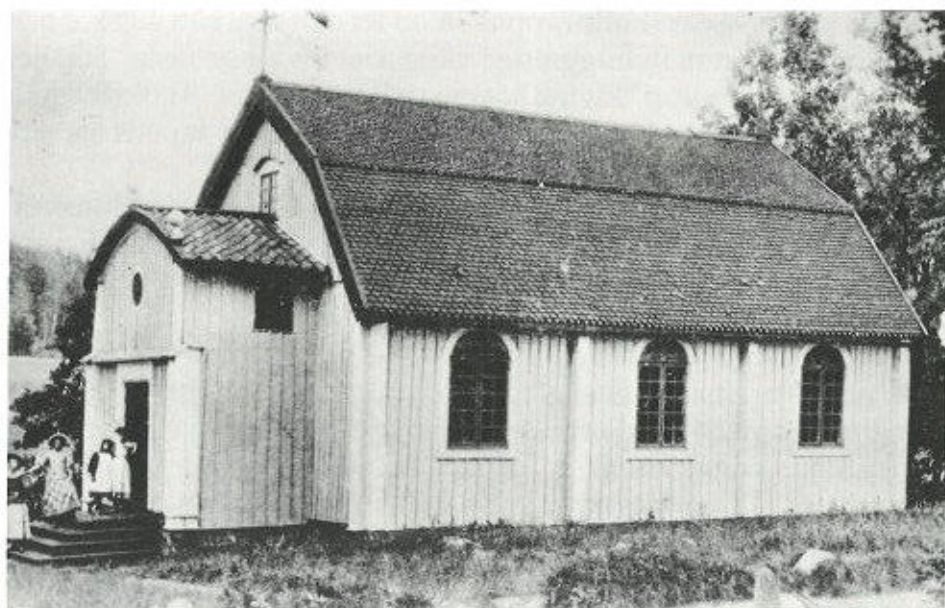
Ingaröbornas ansökan bifölls genom Kungl. Maj:ts nådiga resolution den 29 mars 1825. Ingarö tillsammans med Beatelund och Lemshaga bildar från den 1 maj 1825 Pilhamns kapellförsamling med egen komminister, tillika skolemästare. Utöver bostället och hemmansräntorna får han nu även vanlig komministerlön. Tjänsten skall tillsättas varannan gång av Beatelunds ägare, varannan gång av församlingens samtliga jordägare genom val. Den 22 april 1827 väljs Carl Cronstedt och blir den förste komministern i den nybildade församlingen.

Valbestämmelsen innebar dock en inskränkning i patronatsrätten, vilken emellertid återställdes genom Kungl. Maj:ts beslut den 18 juni 1849. Edward Colldén och hans efterträdare under resten av 1800-talet kallades av ägaren till Beatelund. Axel Jonsson blev den siste av dem. Av protokollet från 1903 års biskopsvisitation framgår att församlingen önskade behålla patronatsrätten.

På 1900-talet sker stora förändringar. Beatelunds fideikommiss får med Kungl. Maj:ts tillstånd säljas. Ny ägare blir häradshövding Carl Frisk, som avstår från patronatsrätten, och genom gåvobrev den 1 oktober 1917 donerar han den kyrkliga marken till Ingarö församling. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 24 oktober 1919 upphör patronatsrätten att gälla, och de förenade komminister- och lärartjänsterna skiljs åt från och med utgången av år 1919. En betydelsefull epok i Ingarös historia, då grunden lades till skola, kyrka och församlingsliv, är därmed avslutad.

Ingegärd Andersén

Kyrkobyggnaden

Det äldsta kända fotot av Ingarö kyrka är från år 1900.

Kyrkobyggnaden förekommer sparsamt i handlingarna under många år. Det nämns 1809 att sakristian har källare. Efter 1810 års överenskommelse om gemensamt ansvar för kyrkans underhåll utvidgas läktaren och varje hemman får sitt bestämda bänkrum. Kyrktaket tjäras några gånger och vid ett tillfälle köps en rödfärgsborste.

Först i ett protokoll från december 1838 får vi veta något mera om kyrkans inredning. Då hade prosten Zielfeldt i samråd med komminister Cronstedt, kyrkvårdarna och församlingens ombud fattat beslut om vilka reparationer som måste göras under det kommande sommarhalvåret. Vid sockenstämman den 20 januari 1839 fick församlingen ta del av vad som hade blivit bestämt.

Ett väldigt arbete förestod. I den "förfallna kyrkan" skulle golvet rivas och ersättas med nya stockar och plankor, korgolvet höjas fyra tum, altarringens omkrets minskas och formen ändras, altarfoten få stoppning och klädsel av skinn eller tyg. Predikstolen som var placerad över altaret, måste få en bekvämare trappa och göras rymligare utan att den yttre formen ändrades. Gången skulle göras bredare och bänkarna, som var smala och obekväma måste byggas om.

Positivet, dvs orgeln, nämnd första gången bland 1809 års inventarier, hade sin plats vid dörren till sakristian och skulle nu flyttas till läktaren. För att bereda plats måste ett par bänkar avkortas. Trappan gick upp till en förstuga som hade dörr till läktaren. Där

skulle nu i stället ett valv huggas upp och förstugan förses med bänkar för åhörare. För att förhindra drag måste skranket mot trappan ersättas med en tät brädvägg med dörr.

Kyrkans väggar skulle rappas "med ler och sågspån, linskäf och myrstack", men utan huggning i väggarna för att ge fäste. I stället borde man spika upp "klyfna hasselspråtar", varvid 14 000 ribbspik beräknades gå åt. Dessförinnan måste de gamla tapeterna, av spänd och målad väv, rivas bort.

Så skulle kyrkan målas; väggar och tak med vit limfärg, fönstren med vit oljefärg, predikstolen och altaret "med olja i grön eller grå marmor samt med några små förgyllda lister. På altarringens framsida ett förgyllt kors."

Till kyrkans reparation skulle varje gård lämna stockar och hasselspråtar i mängd efter gårdarnas storlek, och golvplank inköpas för kyrkans medel. Friherre Leuhusen lovade att ordna transporten "vid första öppevatten". Torpare och arrendatorer av mindre lägenheter tillfrågades om de ville utföra dagsverken så, att var och en på sin lott skulle få lika många arbetsdagar som han hade att utföra på en vecka i herrgården. "Härtill svarade de närvarande torparna ett enhälligt ja." Man räknade med att 214 dagsverken skulle behövas.

Kalkylen, uppgjord av komminister Cronstedt och Sifvert Lundberg i Fagerholmskvarn slutade på 508 riksdaler riksgälds. Till denna stora reparation kunde kyrkans egna medel inte förslå. Man måste låna ur fattigkassan, något som ofta nämns i sockenstämmoprotokollen. Lånen betalades alltid igen med ränta. Friherre Leuhusen var dock betänksam och anmärkte att kostnaderna vanligtvis brukade överstiga kalkylen. Vid penningbrist kunde arbetet avstanna. Komminister Cronstedt svarade att om, trots all tänkbar sparsamhet detta skulle ske, kunde säkert möjlighet finnas att få ett lån ur Värmdö kyrkokassa.

Arbetet kom igång och fortsatte under sommaren och hösten. I räkenskaperna står att gossen Fredrik Malmstedt på åtta dagar rev ner tapeterna och fick två riksdaler för arbetet. Vid sockenstämman den 10 november besannades friherre Leuhusens farhågor. Komministern redovisade att icke endast kyrkokassans alla medel voro förbrukade utan även lånet ur fattigkassan. Dessutom fanns en skuld på 26 riksdaler. Man rådplägade, och de trettio närvarande församlingsborna lämnade därefter bidrag för att snickeriarbetet skulle kunna fortsätta. 58 riksdaler samlades in. Prosten Zielfeldt tackade givarna, som nu bad komministern att "vid blivande Husförhör äfven som vid andra högtidliga tillfällen söka insamla medel till detta vackra ändamål eller Kyrkans förskönande". Man beslöt att erbjuda snickaren Edsberg 53 riksdaler för att avsluta arbetet. Målningen skulle få anstå tills medel för betalning hade influtit.

Åren 1840-1842 målades kyrkan invändigt av Carl Fredrik Blom

från Stockholm och hans medhjälpare. På altarskivans undersida skrev han sitt namn och året 1840.

Vid sockenstämman den 22 juni 1851 talades om "det bristfälliga skick hvori församlingens kyrka sig befinner". Denna gång var det fråga om det yttre. Reparationen påbörjades, kyrkan fick stående panel och målades med vit slamfärg, spåntaket lades om och tjärades. Vid prostvisitationen 1854 antecknades att kyrkan var i fullgott skick.

Nästa stora restaurering gjordes 1907. Ordförande i den kommitté som ansvarade för arbetet var dåvarande löjtnanten Victor Odelberg, och som rådgivare anlätades professor I.G. Clason. Kyrktaket fick i stället för de gamla takspånen nu beläggning av plåt. Det enkla korset på västra taknocken byttes ut mot ett med treklöverformad avslutning. Kyrkan fick utvändigt gul färg och ommålades även invändigt. En stor tavla, "Jobs lidande och Christi victoria", placerades på väggen över predikstolen. Den hade skänkts till Ulrica Eleonora kyrka i Stockholm 1716 och kom nu till Ingarö kyrka från en enskild givare. Bland gåvorna fanns också en vacker mässhake i röd sammet och ett antependium.

Vid kyrkans öppnande den 3 november sjöngs en psalm med text av komminister Axel Jonsson":

*O Gud, från strand och sund
Vi samlats i Din kyrka
Att Dig på denna stund
med bön och lofsång dyrka.
Vi tacka Dig o Gud
att åter i Ditt hus
Nu höjes lofsångs ljud
och lyser ordets ljus...*

En genomgripande restaurering gjordes också 1932. Byggnadsrådet Ragnar Hjort svarade för ritningarna och civ.ing. Sten Westberg på Beatelund bidrog ekonomiskt och med gåvor till kyrkan. Sakristian utvidgades i norr och söder och predikstolen flyttades från platsen över altaret närmare norra långväggen, altaret och altarringen kom därigenom närmare östra väggen. Den stora tavlan blev altartavla och fönstret ovanför sattes igen. Bänkarnas antal minskades från nio till åtta för att sittplatserna skulle bli rymligare, ryggarna lutades och fotbrädor insattes. Vidare målades kyrkan invändigt i en ljusare nyans. Återinvigningen förrättades den 5 juni av domprosten, professor Gustaf Lizell, Uppsala, och Gustavsbergs kyrkokör medverkade.

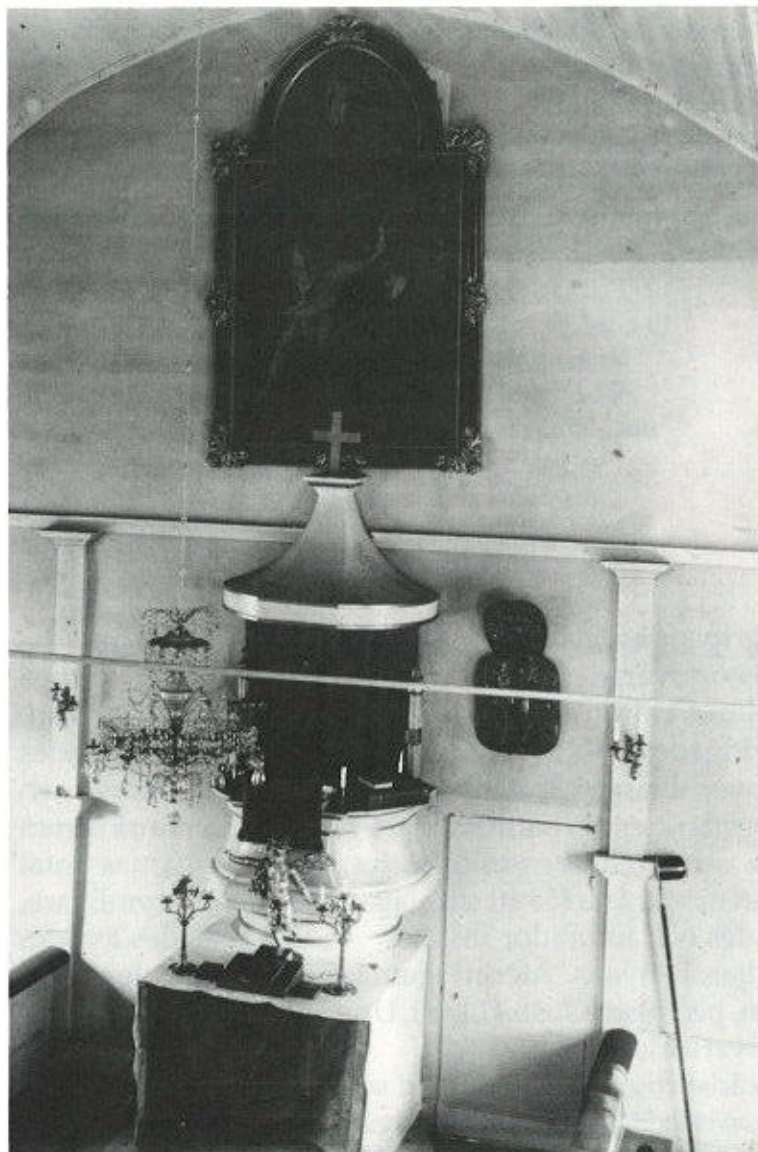
I ett kyrkorådsprotokoll 1946 kan vi sedan läsa:

Redan 1939 hade ommålning av kyrkans exteriör varit högeligen av nöden. Kriget och därav följande materialbrist hade emellertid hindrat sådan. Nu hade färger fallit bort på flera ställen och väggarna hotades allvarligt av röta. Då genom

försäljning av gravplatser tillräckliga medel för ändamålet finnes, beslöt kyrkorådet anhålla hos Statens Industrikommission om linolja för ändamålet och därvid påpeka det trängande behovet samt kyrkans ringa storlek och att annan färg än oljefärg svårligen kunde ifrågakomma.

Man fick tydligen linolja och kyrkan återfick 1850-talets ljusa färg. Den stora järnkaminen vid norra långväggen togs bort 1950 och kyrkan fick elvärme. 1953 lades spåntak på kyrkan, helt likt förra seklets. 1972 målades kyrkan invändigt och predikstolens marmorering från 1840 togs fram. Inför jubiléet 1992 blev kyrkan helt ommålad invändigt, dock utan ändringar i den tidigare färgsättningen.

Ingegärd Andersén

Interiör från kyrkan före restaureringen 1932.

NÄRUTI KYRKAN

a. Choret

De bägge fasta bänkarna äro afsedda för Ståndspersonerna från Lemshaga och Prestgården.

De lösa bänkarna för Nattvardsungdom och fremmande personer.

b. Utefter gången

Nö 1. Långviks by med underlydande ställen

Nö 2. Kyrkovårdarna, enkärret med underlydande samt Eflinge tjenstehjon och torp

Nö 3. Skälsmara by med underlydande

Nö 4. Skenora och Björnö med underlydande

Nö 5. Brunns, Beatelunds och Bergviks tjenstefolk samt torp och lägenheter

Nö 6. Fågelvik med Nyqvorn och övriga underlydande samt Återlöga

Nö 7. Säby och Stor-Barnviks tjenare och torp

Nö 9. Fremmande personer

LÄRJAREN

Nö 1. Ståndspersoner från Beatelund och Säby

Nö 2. Dito Brunn och Fagerholm

Nö 3. Dito Bergvik, Forsvik och Bergudden

Nö 4. Dito Eflinge och Tranarö

Nö 5. Tjenstehjon i allmänhet inom församlingen

Förslag till bänkindelning i Ingarö kyrka som godkändes och antogs vid kyrkstämman den 2 maj 1869.

Kyrkogården

Ingarö kyrkogård, vackert belägen vid farleden, har varit känd för sina stora, gamla hängbjörkar och för att Sveriges första flygare, Carl Cederström, flygbaronen, vilar här sedan han 1918 hade förolyckats vid en flygning över Ålandshav. Den höga vården, krönt av en örn, utfördes av konstnären Carl Fagerberg.

I dag är björkarna borta, åldern tog ut sin rätt, och bilden av kyrkogården förändrades. Gravkullarna jämnades ut och ersattes av en gräsmatta. Nutiden kommer nära i sommarens täta båttrafik, men stillheten finns ändå och namnen på gravvårdarna väcker minnen och skapar kontakt med tider som gått. Här har många generationer ingaröbor jordats. Det har varit medlemmar av släkter som länge funnits på vår ö; ägare av de stora gårdarna och deras familjer och anställda, bönder, torpare, fiskare, hantverkare och handelsmän och även mer sentida ortsbor. Tre av församlingens präster vilar här, och på några vårdar kan man läsa "kyrkovärd" och "kyrkvaktmästare". Under 1900-talet har också familjer som tillbringat sina somrar på Ingarö valt gravplatser på vår kyrkogård.

På den äldsta delen finns några gravar kvar som en följd av ett sockenstämmobeslut den 23 juni 1850. Den som önskade att en grav skulle sparas längre tid än 20 år måste betala 20 riksdaler banco för enkel och 33 riksdaler 16 skilling banco för dubbel grav och fick då löftet att graven "på intet villkor får rubbas".

Under en gråstenshäll "under de stora björkarna" vilar Abraham Grönberg från Forsvik. Längre arrenderade han stora fiskevatten kring sydvästra Ingarö. Vi vet att han blev välbärgad och skänkte ett exemplar av Karl XII:s bibel från 1703 till Ingarö kyrka.

På gravhällen kan man med möda läsa:

HÄR UNDER
ÄR BEGRAFVEN
ABRAHAM GRÖNBERG
ARRENDATOR AF FORSVIK
FÖDD 1727 DÖD SEPT 1808
GRAFVEN FÖRVARAR HANS STOFT
KÄRLEKEN OCH VÄNSKAPEN DESS MINNE

Strax bakom Abraham Grönbergs gravhäll står en vård i röd sandsten med starkt vittrad text:

AF MINNET
 BORGMÄSTAREN I STOCKHOLM
 PER ERIC HALLQVIST
 F.1754 D.22 OCT 1826
 OCH DESS MAKÅ
 CHARLOTTA BARKMAN
 F.1776 D.20 OCT 1826

Kyrkoherde Zielfeldt skrev i sin dagbok: "Jordfåste jag Borgmästaren Hallqvist och dess fru i Pilhamns kyrka, höll tal, som sedan blef på Majistratens i Stockholm skriftliga begåran tryckt."

Texten på framsidan av den tryckta skriften lyder.

Tal
 upplåst i Pilhamns Kyrka, Söndagen den 29 October 1826
 då
 Konungens Troman, f.d. Politie-Borgmästaren i
 Stockholm, Riddaren af Kongl. Nordstjerne Orden,
 Högådle Herr
 PER ERIC HALLQVIST
 och dess kåra maka
 Högådla Fru
 ELISABETH CHARLOTTA
 BARKMAN
 gemensamt jordfåstades
 af
 Dan. Aug. Zielfeldt
 Kyrkoherde

Ågaren till Såby och Lemshaga, friherre Gustaf Leuhusen, avled 1850 och gravsattes i familjegraven i Vårmdö kyrka. Hans maka Beata Gyllenhaal överlevde honom i sex år. Prosten Zielfeldt skrev den 28 januari 1856: "Upptogs Baron G. Leuhusen ur sin graf. Begrofs Frih. Leuhusen i Stockholm hvarifrån hon fördes till Pihlhamns kyrkogård, dit hennes man samma dag fördes från grafven i Wårmdö kyrka". I kyrkans protokoll står: "Grafven är belågen på södra långsidan utmed kyrkan, försedd med en grafsten som innefattas av 4 gråstenspelare sammanhållne med jernkedjor".

Friherre Leuhusen var under många år en drivande kraft på

Ingarö. I sockenstämmoprotokollen kan vi läsa om hans gagnande insatser, som kunde gälla både praktiska och ekonomiska frågor. Personlig omtanke visade han också, han ordnade exempelvis så att torparen Illberg i Ebbalund fick Patriotiska Sällskapet medalj för odlingsmöda. Friherrinnan Leuhusen å sin sida hade åtagit sig att vaccinera mot smittkopporna och belönads 1827 med Sundhetskollegiets vaccinationsmedalj.

Intill Borgmästaren Hallqvists grav står en röd sandstensvård. När eftermiddagssolen lyser går det att läsa texten:

SYSTRARNA
 ULRICA FREDRICA HEIDTMAN
 FÖDD D. 2 OCT. 1776 DÖD D. 5 JUNI 1849
 OCH
 MARIA MARGARETA HEIDTMAN
 FÖDD D. 25 JUNI 1872 DÖD D. 28 APRIL 1852

I PLIGTEN TROGNA
 I FRÖJDERNA TACKSAMMA
 I LIDANDET UNDERGIFNA
 I DÖDEN FÖRTRÖSTANSFULLA
 VAR DERAS LIF PÅ JORDEN
 EN STRÄFVAN TILL HIMMELEN

Systrarna Ulrika och Margareta Heidtman var döttrar till trädgårdsmästaren Wilhelm Heidtman vid Beatelund, som på 1790-talet blev krögare vid Kolström, en syssla som sedan övertogs av dottern Ulrica. Hon nämns i ett sockenstämmoprotokoll 1836, som behandlar planeringen av brobygget över "Kolströmsån" och vägen på ömse sidor. På ingarösidan måste man dra den över ett potatisland som hörde till Kolströms krog, och som ersättning för förlorad mark lovades mamsell Heidtman av friherre Leuhusen att få bruka motsvarande jordstycke på hans ägor på andra sidan.

Mamsell Heidtman förekommer också i kyrkans räkenskaper. Hon fick betalt för kosthåll åt de båda målarna som under tjugo dagar arbetade i kyrkan under den stora reparationen 1839-1840.

Kyrkogårdens historia går att följa i sockenstämmoprotokoll och räkenskapsböcker och börjar med en av punkterna i 1791 års donationsurkund där det står: "Att till de avlednas jordfästade utses en tjenlig plats på Ingarö".

Det skulle gå fem år innan man fattade beslut om begravningsplats och i det enda bevarade sockenstämmoprotokollet från 1700-talet, daterat den 31 juli 1796, kan vi läsa:

Då Församlingens Respective Ledamöter efter kallelse sig infunnit påminte dem undertecknad Comminister, om det tid efter annan honom gjorda propositioner, att få en begravningsplats uti Boställets Äng. Wid alla dessa tillfället hade undertecknad lemnat det svar att han icke trodde sig vara berättigad att bortgifva något av sine Efterträdares rätt, men då Församlingens ledamöter enhälligt lofvade ersätta, hvad Bostället genom denna Begravningsplats kunde komma att lida, och sedan Högvälborna Friherrinnan Fru Antoinette Cederström, (nu varande ägarinna till Beatelund och Brunn; och således ägande Jus Patronatus) äfven härtill gifvit sitt bifall, så träffades för alla tillkommande tider, följande frivilliga öfverenskommelse, nemligen att för hvarje helt Mantal årligen betala Ett Lispund, och för hvarje halft Mantal, samt Quarn eller Torp, Ett halft Lispund torrt hö, hvilket innan Michaelis Mässa vid Pilhamn skall Aflemnas. Undertecknad förbehöll sig dock uttrycka å egna och efterträdares vägnar, att, i händelse en eller flera af församlingens Ledamöter i en framtid vägrade erlægga den nyssnämnda Höafgift, det skulle stå Boställets Innehafvare fritt, att till intet göra hela denna överenskommelse, i synnerhet som undertecknad, efter allas enträgna begäran av egen fri vilja och endast mot ofvan skrefne villkår, tillåtit en del af Boställets Äng instängas till Begravningsplats.

Åhr, dag och ställe, som förr skrifvit står.

Pehr Annerstedt

Comm.Loci.

Med ofvan skrefne Överenskommelse till alla dess delar förklare vi oss fullkomligt nöjde, och till yttermera visso hafve vi den med egne namn och bomärken undertecknat.

Ut Supra.

Protokollet är undertecknat av 19 ingaröbor.

I räkenskaperna från början av 1800-talet kan vi följa vad som händer på kyrkogården. Man utvidgade kyrkogården 1811 och betalade 14 riksdaler till den som gjorde arbetet. 1815 sattes kyrkogårdsstaketet upp och målades, det kostade 51 riksdaler. På sommaren 1834 härjade koleran och skördade offer även på Ingarö. Man hade dock försökt att förbereda sig och 1831 bildat en sundhetsnämnd, församlingen hade indelats i rotar, uppsyningsmän blivit utsedda och noggranna bestämmelser hade utfärdats om hur man skulle handla om Cholera Morbus skulle komma att drabba ön. En lämplig begravningsplats måste utses och fyra likkörare borde finnas till hands.

I Prosten Zielfeldts dagboksanteckningar står den 1 september 1834: "Dog Trädgårdsmästare Ärnberg i Lemshaga i Cholera". Den 14 september reste prosten till Pilhamn, förrättade gudstjänsten och läste tacksägelse över fem döda i kolera. Detta år dog elva personer i farsoten, nio av dessa hörde till Lemshaga. Under åren 1853-1855 härjade åter koleran och då dog nio Ortsbor, åtta i Bergvik, Västeräng och Askarviken samt en i Gröndalen.

En realistisk skildring av sjukdomens härjningar får vi i följande utdrag ur ett brev till kontraktsprosten från komminister Edward

Colldén daterat Gustavsberg och Ingarö den 13 november 1854:

Bedröfligt i helsoväg står till här såväl inom vår församling som dess grannskap. Choleraan bröt neml. för 14 dagar sedan plötsligt ut å ett torp under Beatelund hwarifrån inom få dagar buros ut 4 lik, derifrån spriddes sjukdomen genom en af sköterskorna sig sedermera till en lägenhet under Brunn där den för närvarande grasserar. Vid Gustafsbergs fabrik är det värre: 14 döda, 24 liggande i utbildad Cholera enligt läkarens ord till mig i dag, samt över 100 sjuka i diarhéer och andra förebud sedan sjukdomens utbrott för 10 à 12 dygn sedan. Gud förbarme sig i nåd!!!

Den 5 oktober 1834 hölls stämma i Sockenstugan och fattades beslut om "inhägnandet och afröjandet af den på Södersved varande Begravningsplatsen". Arbetet skulle ske matlagsvis genom dagsverken och utföras den 12 och 13 oktober.

Kyrkogården började emellertid bli för liten, och den 23 juni 1850 samlades man till sockenstämma och beslöt att "med hänsyn till det inskränkta omfånget af grafplatser som finnes kring församlingens kyrka... från den 1 januari 1851 hwarje till grafställe å Kyrkans jord berättigdt lik skall jordas å Församlingens å Södersved invigda Kyrkogård hwilken dessförinnan ordentligen och värdigt skall hägnas ävensom sjöbrygga till platsen anläggas".

Men så blev det inte. Till sockenstämman den 8 september hade flera av församlingens jordägare inlämnat en skrivelse och begärt att "ett i ämnet förut fattat beslut i så måtto må bliva ändradt att utwidgning af gamla kyrkogården måtte om möjligt tillvägbringas i stället för begravningsrummets allmänna förflyttning på wissa år till det för Choleradöda inwigda grafrum".

Behovet av jord beräknades till 966 kvadratalnar som skulle tagas från prästboställets mark, och för detta intrång skulle sockenmännen årligen betala 48 lispund gott och välbärgat hårdvallshö till prästen. Lantmätaren Pehr Johan Hegardt upprättade den första kartan över kyrkogården, och där kan man se den nytillkomna delen, en smal remsa närmast västra kyrkogårdsstaketet.

Nästa utwidgning av kyrkogården gjordes 1901, då ett område 1150 m² stort på södra sidan om nuvarande tvärgången avstyckades från prästgårdsjorden. Liksom tidigare fick prästen årlig ersättning, denna gång med 63,5 liter spannmål, hälften råg och hälften korn. Den nytillkomna delen invigdes den 1 augusti 1902.

1928 utökades kyrkogården ännu en gång. Området kring klockstapeln planerades och en stenmur lades mot gamla kyrkogården. Ovanför denna avdelades gravplatser inhägnade av häckar. Härads hövding Carl Frisk och hans maka bekostade iordningsstället och skänkte gravkoret som är insprängt i berget under klockstapeln. Ärkebiskop Nathan Söderblom förrättade invigningen den 9 juni 1929.

Minneslunden i sluttningen mot vattnet, med ett kors som stått på den äldsta delen av kyrkogården, invigdes Kristi himmelfärdsdag 1976 av kyrkoherde Nils Ahlberg.

1986 utökades kyrkogården ännu en gång med ett område söder om 1901 års kyrkogård.

Ingegärd Andersén

Klockstapel och klockor

Före 1957 ringde man för hand i klockstapel. Ringaren på bilden heter Franke Bonnier.

På berget sydost om kyrkan står den röda klockstapel. De tjärade luckorna är öppna, och man kan skymta de båda klockorna. Förr krävdes stor känsla och kunskap av ringaren för att klockringning och klämtning skulle harmoniera. Sedan 1957 är elektrisk ringning installerad.

Denna stapel har haft två föregångare. I den första inventarieförteckningen, som Pehr Annerstedt skrev 1809, strax innan han flyttade härifrån, står:

*1 st Ring-Klocka i Stapeln skänkt av Hans Nyström på Bergvik
1 st Ring-Klocka i Stapeln skänkt av Baron Carl Leuhusen på Säby
1 st Ring-Klocka i källaren under Sacristig golfvet*

Texten på klockan som Hans Nyström skänkte omtalas vid en senare inventering: "Gjuten i Stockholm av Joh. Jac Mårtensson 1783" på ena sidan, och på den motsatta: "Brigantin Concordia". Ingarös

första kyrkklocka hade varit skeppsklocka!

På klockan som stod i källaren under sakristian kunde man läsa: "Till Gudstjensten på Ingarön av And. Cederström" samt nedtill: "När i hören detta ljud, samlens hit och dyrka Gud".

Dessa båda klockor gjöts 1871 samman av klockgjutaren F.M. Bergholtz i Stockholm. På denna klocka har texten formulerats:

*När jag kallar, hör mitt ljud
Kom till kyrka, bed till Gud
Att du rätt hans ord må höra
Som din själ kan saliggöra*

Klockan, som skänktes av friherre Carl Leuhusen, hade troligtvis spruckit. Den såldes i mars 1811 för 5 riksdaler banco.

Den 15 juni 1818 står bland Pilhamns kyrkas utgifter: "Till inköp af en Stor Klocka. 1 Skeppund, 8 Pund, 4 Marker, 275 Riksdaler Banco." Varifrån den köptes är inte angivet, däremot att frakten till Stockholm kostade 3 riksdaler banco och att frakten från Stockholm till Pilhamn betalades med 1 riksdaler, 24 skilling.

Texten på klockan lyder:

*GLORIA IN EXCELSIS DEO ET TERRA PAX IN HOMINIBUS
BENEVOLENTIA ANNO 1634
BUGISLAUS ROSE ZUM KALTENBRUN UND ROSENHAGEN
ERBGESESSEN*

Två medaljavgjutningar finns på klockan, en av Gustav II Adolf och en av drottning Maria Elenora.

Den Bugislaus Rose som nämns i texten på klockan föddes i Pommern 1572 och kom i unga år till Reval, där han blev storköpman och arméleverantör till den svenska kronan. Han adlades av Gustav II Adolf vid dennes kröning 1617 och blev ståthållare på tre borgar i Ingermanland, Jama, Ivangorod och Kaporje. På Kaporje bodde han under många år med sin familj. Han var också stor donator till kyrkor i Estland; till Nicolaikyrkan i Reval skänkte han predikstolen och ett flera meter högt epitafium, som ännu fram till andra världskriget fanns kvar.

Till denna tunga klocka måste ny stapel byggas och man betalade järn och smide med 18 riksdaler.

I protokollet från sockenstämman den 15 november 1829 kan vi läsa om ett förslag till ändring av klockstapeln med tillbyggnad av en altan, där ringaren skulle stå. Det betonades att det för framtiden skulle bli en besparing, då man inte skulle behöva köpa så långa klocksträngar. På sockenstämman den 23 maj 1830 fattade man beslut om klockstapelns ombyggnad. Inspektoren Hallström lo-

vade bestå stockar och bräder. Bönderna i Skälsmara och Långvik skulle ombesörja att bräderna kom till Pilhamn. Erik Fogelberg i Ramsvik skulle utföra arbetet för 2 riksdaler riksgälds om dagen, men behövde en karl till hjälp, vilken även skulle erhålla en viss dagspenning. Kyrkkassan skulle bekosta arbete och spik.

1845 behövde den "förfallna klockstapeln" repareras. Denna gång var det torparen Blomberg i Drättsvik, som åtog sig arbetet för 10 riksdaler banco. Jordägare och arrendatorer skulle stå för arbetskostnaden. Friherre Leuhusen lovade lämna timmer och inspektör Andersson skulle å friherre Cederströms vägnar bidra med spiror.

Vi vet hur stapeln såg ut. På 1860-talet målade konstnären Johan Gustaf Köhler en akvarell av prästgården, där kyrkan och den öppna klockstapeln syns i bakgrunden. Denna akvarell är den tidigaste avbildning vi känner till av kyrka, klockstapel och prästgård. En kopia gjord på 1950-talet finns i församlingens ägo.

I protokollet från 1854 års prostvisitation talades också om att klockstapeln behövde repareras, men inte förrän 1870, på kyrkstämman den 28 december, diskuterade man de praktiska åtgärderna. Man talade om att klockstapeln var i så bristfälligt skick att en reparation eller ombyggnad vore av nöden. Kyrkorådet fick i uppdrag att upprätta ett kostnadsförslag.

Nästa kyrkstämman hölls den 16 april 1871 och då beslöt man att en ny klockstapel skulle byggas enligt företedd ritning, och att pålysning skulle ske i Värmdö, Boo och Ingarö kyrkor om att spekulanter på arbetet skulle vända sig till kyrkvärdarna före maj månads utgång för att uppgöra kontrakt. Timmer skulle efter mantal levereras. Byggmästare Blomqvist i Fågelvik gjorde ritningen och snickaren Taxén i Degermossen fick i uppdrag att bygga klockstapeln.

Bonden i Kolbacken, Axel Ludvig Wennberg, förde dagbok under många år. Den 25 april skrev han: "Var Landqvist i Långvik och Gabriel samt jag och högg på Långviks egor 2 bielkar, 7 aln. långa och 8-tums, fyrkantbilade vilka skulle forslas till klåckstapelns nybyggnad vid Pilhamn d.å."

Vidare beslöts att de två minsta klockorna skulle bytas ut mot en större, och om någon mellanavgift skulle komma ifråga fick denna summa samlas in genom listors kringskickande i socknen.

Den 5 augusti var klockstapeln färdig och avsynades av friherre Leuhusen på Säby, arrendator Svensson på Brunn, kyrkoherde Kallberg och församlingens kyrkvärdar. Vid noggrann granskning befanns arbetet fullt försvarligt och "ville kyrkorådet till Taxén uttrycka sin tacksamhet genom att godkänna hans göranden".

Den 31 oktober avsynades den nya klockan. "Vid anställd profringning befanns klockans ljud, om än svagt, med den större likväl icke illa accellera". Detta visste redan ingaröborna, för den 15

oktober skrev Wennberg i dagboken: "Till kyrkan och Lillklockan ringdes med för första gången ty hon var ny".

Vad kostade då klockstapeln och den lilla klockan? Snickaren Taxén fick 200 riksdaler för arbetet, Larsson i Kolström, som körde bräder och annat från bryggan fick 4,25. Det köptes 10 buntar takspån för 18 riksdaler och tillsammans med många andra mindre kostnader blev slutsumman 418 riksdaler.

Klockgutaren Bergholtz fick 332 riksdaler sedan värdet av de två mindre klockorna dragits bort. Till denna klocka hade 223 riksdaler samlats in i socknen.

Utgifter för underhåll av klockstapeln nämns därefter några gånger i räkenskaperna. 1907 togs takspånen bort och stapeln fick liksom kyrkan plåttak. Ett par stora reparationer har därefter gjorts. 1949 byttes all yttre panel, och nya dörrar och luckor tillverkades, men som det sena 1800-talets ingaröbor såg sin klockstapel ser vi den nu också, hundra år senare.

Ingegärd Andersén

Allmoge båten, som är förfärdigad av båtbyggare Sture Hellström, Björnholmen, Muskö, är en votivgåva från Boris Lamby 1981. Ängeln över kyrkvärdsbänken fann man på kyrkvinden 1902.

Ingarö kyrkas donator kaptene friherre Anders Cederström (1811-1878). Kopia efter målning av Johan ...

Predikstolen flyttades 1932 från sin plats över altaret och fick vid 1972 års om- målning av kyrkans inre en marmorering lik den målaren Carl Fredrik Blom gjorde 1840.

Timglasets pelaren skänktes till den nybyggda kyrkan av kanslirådet, friherre Carl Leuhusen på Säby. Den andra pelaren var en gåva från en av de första klockarna, Abraham Severin.

Den försilvrade ängeln kommer enligt uppgift från ett belgiskt kloster och skänktes 1906 till kyrkan.

n,
729-1793).
Henrik Scheffel.

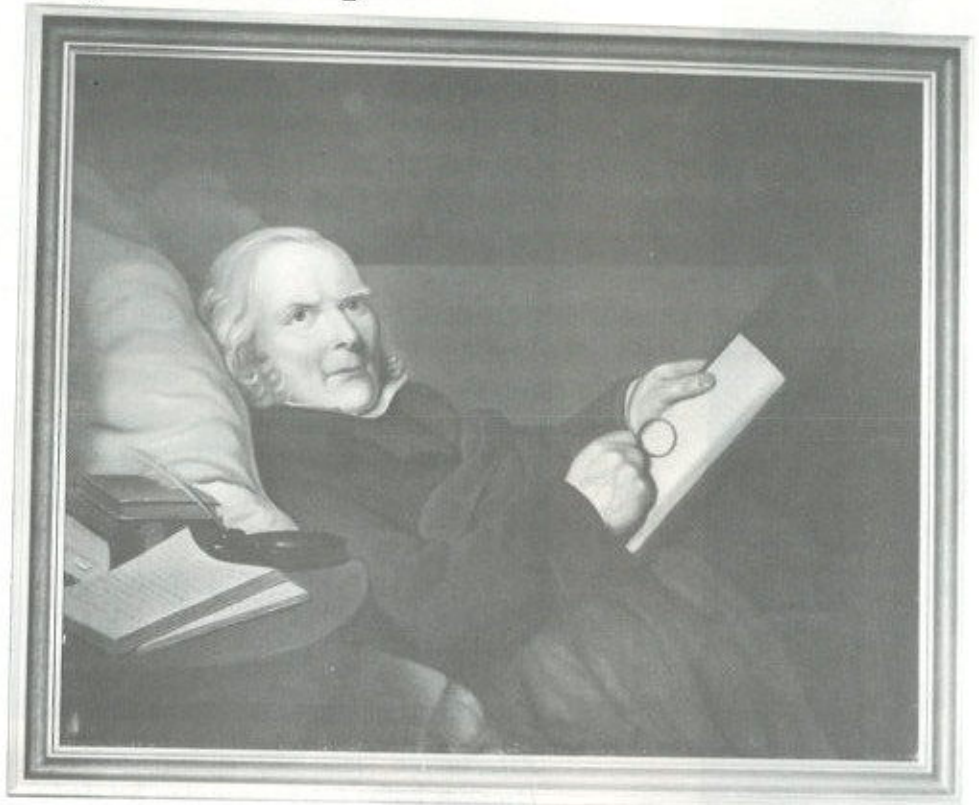
Altartavlan "Jesu båtpredikan" målades av Einar Forseth 1951-1952. Ungefär halva inköpssumman betalades av församlingen och resten var gåvor av enskilda.

Orgeln, invigd 1980, har två stämmor, två manualer och pedal. Den levererades av orgelfirman Åkerman och Lund, liksom den föregående från 1923. Den första orgeln, "positivet", från kyrkans byggnadstid ersattes 1866 med en orgel byggd av Daniel Wallenström, Uppsala. Läktaren måste då förstärkas med de båda pelarna närmast kortväggen.

Ovanpå vapenhuset inreddes 1980 en brudkammare. Kristallkronan närmast läktaren nyttillverkades med 1700-talsprismor av böhmisk kristall och är en gåva av fru Dagmar Salén, Askarvik, och hennes söner.

Samuel Ödmann - Ingarös förste präst

Samuel Ödmann
1750 - 1829

Porträttkopia utförd av Adelaide Leuhusen efter porträttet i Vetenskapsakademiens stora sal. Vid invigningen av det gula skolhuset sommaren 1875 tog komminister Emil Flygare initiativ till en insamling för att få medel till tavlan i kyrkan.

Samuel Ödmann hade inte velat bli porträtterad i livstiden, men dagen efter hans död gjorde skalden, tecknaren, prästen Anders Abraham Grafström den teckning efter vilken Johan Gustaf Sandberg målade tavlan för Smålands nation i Uppsala. Målningen kopierades av flera konstnärer, en av dem Johan Adolf Sevén, vars kopia hänger i Vetenskapsakademiens stora sal.

Ingarö kyrka har funnits i 200 år, men faktum är att den första prästgården och skollärbostaden tillkom för mer än 200 år sedan. Hur kan nu detta komma sig? Prästen kan väl knappast ha kommit före kyrkan? Detta är nog en naturlig tanke i dag när prästens roll och uppgifter helt är knutna till den kyrkliga verksamheten, men så var inte fallet 1777 när den förste prästen bodde på Ingarö. Då var prästen skollärare, kanske läkare, han kom med praktiska råd om

fiske och lantbruk och var i vissa fall kanske lantbrukare själv. Oftast var han församlingens enda kontakt med lärdom och boklig kunskap. Denne förste präst på Ingarö hette Samuel Ödmann och han var en av dem som verksamt bidrog till att kyrkan kom att uppföras.

Samuel Ödmann var smålänning. Han föddes i Wäxjö på juldagen 1750, men lämnades till sin morfar prosten Samuel Wiesel i Vislanda för uppfostran. Detta eftersom hans mor lovat sin far att han skulle få hand om den förstfödde sonen, och Samuel hade äldre systrar men ingen bror. 18 år gammal börjar Samuel Ödmann sina studier vid universitetet i Uppsala i akt och mening att studera till präst. Universitetet hade vid denna tid ungefär 500-600 studenter; som jämförelse kan nämnas att det i dag har ca 20 000. Stora svenska namn inom vetenskapen var astronomen Pehr Wilhelm Wargentin som var ordförande i Vetenskapsakademien och Anders Celsius som 20 år tidigare hade utvecklat sin termometer, men störst av alla var kanske Carl von Linné. När Ödmann kom till Uppsala var Linné fortfarande verksam, även om han hade större delen av sitt livsverk bakom sig. Under somrarna demonstrerade han örter och hade botaniska exkursioner, annars föreläste han och höll s k kollegier, dvs privat undervisning, hemma. Det var oerhört populärt att höra Linné; han drog stora åhörarskaror, och Ödmann, som hade ett stort intresse för naturalhistoria, botanik och zoologi, fanns bland dem som hörde honom.

Idealet för vetenskapen var att den skulle vara till nytta. Detta är ett av kännetecknen för den filosofi, eller det sätt att tänka, som kallas upplysningen. Människans förmåga att utveckla världen, att hitta nya möjligheter, att tänka förnuftigt och att vara nyttig sattes högt, och i Frankrike utvecklades en slags dyrkan av det förnuftiga, en förnuftsreligion. Riktigt så drastisk utformning fick inte upplysningen i Sverige, men Samuel Ödmann och många med honom präglades starkt av det här sättet att tänka. Gång på gång betonade Ödmann att kunskap skall kunna användas till exempel i lantbrukets tjänst. Han menade också att all kunskap måste bygga på den egna erfarenheten. Han ville själv iaktta, mäta, väga, observera och fastställa. Detta var också just vad han gjorde när han ägnade sig åt att samla växter och djur och studera dem, precis som hans läromästare Linné gjort och lärt.

Nu var det inte så helt lätt för en 1700-talsstudent att klara sig rent ekonomiskt. Hade man inte rika föräldrar som kunde försörja en, eller om man inte fick något av de enstaka stipendier som fanns, så var man tvungen att arbeta extra. Vanligt var att studenter samtidigt som de läste arbetade som informatorer åt barnen i någon mer välbeställd familj. Samuel Ödmann fick anställning hos familjen Myrin i Delsbo där han arbetade som informator åt dottern Hedvig. Undervisningen skedde antingen genom personliga besök

eller via brev. Att läsa dessa brev är mycket spännande. Den som trodde att en 1700-talsinformatör i 20-årsåldern endast lärde ut skolkunskaper och boklig lärdom bedrar sig. Här finns råd till Hedda (som Hedvig kallades) om hur man bakar, brygger brännvin, förlöser kalvar, men också mer moraliska och personliga råd. Ödmann verkar besitta en anmärkningsvärt stor kunskap om hur unga kvinnor skall uppföra sig, hur de inte skall uppföra sig och hur man gör sig av med oönskade friare. Han berättar även små sedelärande historier, hur det gick till när han bevistade en avrättning och mycket annat. Tiden som informatör kom att på olika sätt bli betydelsefull för Ödmann, inte minst genom att Heddas syster Lisa blev hans hustru.

22 maj 1772 avlade Ödmann kandidatexamen och i april året efter prästvigdes han. Nu fick han inte omedelbart någon tjänst som präst, utan kallades till Lämshaga som predikant och därifrån var ju steget inte långt till Ingarö. Efter en period som Ödmann tillbringade på Beatelund, framlades den 1 maj 1776 ett förslag inför domkapitlet i Uppsala som innebar att ett kapell skulle uppföras på Ingarö och att en skolinrättning skulle anläggas. Redan den 22 maj samma år tillträdde Ödmann tjänsten som "scholemästare på Wermdön" och året efter kunde han och Lisa nygifta flytta in i den nyuppförda prästgården. Ödmann höll hela tiden kontakt med den akademiska världen. Hans brevväxling var rik och han utbytte tankar och rön angående växtsamling, bibelns växt- och djurvärld och annat. Hans främsta intresse var fåglar och han samlade ihop till ett litet naturaliekabinett i prästgården.

Omkring 1780 insjuknade Ödmann. Han menade att det var värmdöluften som gjorde honom sjuk och han ville flytta. Trots svettningar, frossa och hjärtklappning fortsatte han dock sin verksamhet, även sedan han kring 1786 beslöt att stanna kvar i sängen, mer eller mindre för gott. Till slut fick han dock den efterlängtrade befordringen och blev kyrkoherde i Gamla Uppsala och ledamot av teologiska fakulteten vid universitetet.

Plötsligt blev nu Samuel Ödmann en man i karriären. Han hade startat med att 1784 bli invald som ledamot av Vetenskapsakademien i Stockholm, nu ängslades han en hel del för flytten till Uppsala, detta på grund av luften. "Fasan för luften är oövervinnerlig" och "Denna fasa för luften samt min lika stora längtan att komma till Uppsala jämte omöjligheten att komma levande dit förorsakar en daglig strid, så häftig, att jag nästan förlorat förståndet" är citat ur brev som Ödmann skrivit 1791 och 1792. Slutligen kom han i alla fall i väg och visst överlevde han! Verksamheten under hans andra uppsalatid blev intensiv.

Trots 40 år av sjukdom och sängliggande fortsatte dock karriären, från sjuksängen på Svartbäcksgatan skötte han den professur han fick 1799 (faktiskt ett år innan han fick teologie doktorsgrad,

vilket berodde på att doktorsgraden då var en slags hedersbetygelse). Han umgicks med vänner, studenter och vetenskapsmän, översatterereskildringar och föreläste. Förutom detta skrev Ödmann psalmer, bibelkommentarer och recensioner.

Han deltog också i studentlivet så tillvida att han blev inspektor vid studentnationer, senast 1828 vid Smålands nation, med uppgift att övervaka det understundom vilda studentlivet. Några av Ödmanns psalmer fanns med i förra psalmboken, men i 1986 års version finns endast en hel, bearbetad psalm och en psalmvers kvar. Så visst kan även vår församlings förste präst vara värd att uppmärksamma så här i själva kyrkobyggets jubileumsfirande. Visserligen hade tidens vetenskapsmän och präster kanske fler strängar på sin lyra än de har i dag, men Samuel Ödmann är ändå en intressant och fascinerande person. Tänk bara att översätta (och därmed i viss utsträckning tolka) reseskildringar utan att ha varit utanför landets gränser! Han är också en märklig blandning av det som för tiden var nya tankar om utbildning, nytta och tolerans och av mer traditionella och klassiska intressen för bibelstudier och språkstudier, av linneanskt naturintresse och av personligt egen-sinne. Ett slags ideal för Ödmann var den svenske bonden, kanske för att han där såg en närhet till naturen som han längtade efter, en nyttig verksamhet som han beundrade och en lång yrkestradition som han uppskattade.

Avslutningsvis skall jag citera en av Samuel Ödmanns kyrkosånger där hans förtröstan på Gud och hans beundran för natur och människors arbete poetiskt framförs. Ur "Försök till kyrkosånger" som trycktes 1806 (strof fyra av fem).

N:o 68

Efter Regn

Mel: Min själ skall lofoa Herran

4

*Din Allmagts spira lydes
Till rymdens vida skyar sträckt
Si, fältens yta prydes
Och prälar i förnyad drägt
Af bördan axet dignar
Och kallar lians skörd
Din godhet man välsignar
Af nådens rikdom rörd
På skördemannens kinder
Man glädjen målad ser
Han åkerns kärfoar binder
Och prisar Dig, som växten ger*

Samtliga citat är hämtade ur Henning Wijkmarks avhandling eller ur Ödmanns egna brev till Hedvig Myrin. För den som är vidare intresserad kan jag rekommendera Wijkmarks avhandling som visserligen är ganska gammal och innehåller en del latinska citat, men som ändå är relativt lättläst och dessutom det enda större arbete som finns om Ödmann.

Annika Windahl

Präster i Ingarö församling

Samuel Lorentz Ödmann 1776 - 1792

(Samuel Ödmanns liv behandlas i en separat artikel.)

Pehr Annerstedt 1792 - 1809

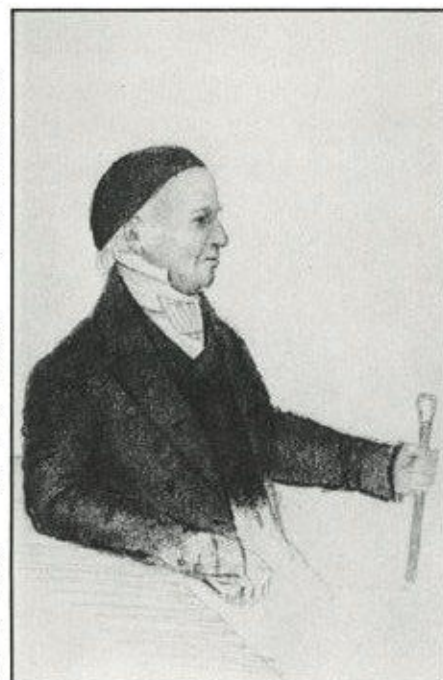
Pehr Annerstedt föddes den 24 mars 1763 i Börje som son till kyrkoherde Daniel Annerstedt och Ebba Christina Humble. Han blev student i Uppsala och prästvigdes den 17 juni 1789.

Pehr Annerstedt kom på 1780-talet som informator till Beatelund, sannolikt på förslag av Samuel Ödmann, som under sin studietid i Uppsala ofta varit gäst i Pehr Annerstedts föräldrahem. Den 25 april 1792 efterträdde han denne som skolemästare och präst vid Pilhamn. Friherre Cederström hade i sin ansökan om fullmakt för honom nämnt hans "Exemplariska lefvnad och goda Embetsgåfwor".

På dagen tre år efter sin prästvigning förrättade han gudstjänst med nattvard i det nu färdigbyggda bönehuset och skrev in de 92 nattvardsgästerna i Pihlhamns Kyrkobok, som nu, 200 år därefter, kommer att ligga vid altaret då Ingarö kyrka högtidlighåller minnet. Han skrev också protokollet 1796 då man fattade beslut om att anlägga en kyrkogård.

Den 8 mars 1809 blev Pehr Annerstedt kyrkoherde i Lagga och Östuna. "Den milda försynen har nådigt sørjt för mitt väl... En ny ljus ban har öppnats för mitt saknande hjerta." skriver han till en äldre vördad vän." Pehr Annerstedt hade under sin tid på Ingarö varit ogift, men hade lärt känna en brorsdotter till Anders Cederström, Maria Charlotta Cederström född på Mörtvik 1767. Hos hennes bror Sven på Viksjö i Järfälla firades bröllopet den 15 juli 1809.

Pehr Annerstedt blev prost 1814 och var åren 1826-1831 vice kontraktsprost. Han dog den 1 februari 1849 och ligger begravd på Lagga kyrkogård.

*Pehr Annerstedt
1792 - 1809*

Johan Petter Juringius 1810 - 1824

Johan Petter Juringius föddes i Stockholm den 2 december 1780. Han var son till kamreraren i Kungl Krigskollegium Peter Juringius. Han blev student 1800 och prästvigdes i Strängnäs den 17 december

1805. Sedan han av stallmästaren friherre Anders Cederström blivit kallad till lärare vid skoleinrättningen vid Pilhamn fick han domkapitlets fullmakt den 24 februari 1810. Skärgården torde ha varit bekant för honom, fadern hade 1783 köpt Vånö gård på Runmarö och bodde 1797-1806 på Hemmesta.

Juringius blev en mycket omtyckt präst och lärare. Detta visar det brev som ingaröborna skrev till stallmästaren med begäran att få behålla honom på Ingarö. Juringius hade sökt och fått fullmakt på komministertjänsten i Ed och Sollentuna, men i brev till domkapitlet bad han, som en följd av ingaröbornas enträgna begäran, att "få på Ingarön i egenskap av Scholaemästare och Bönehus Predikant quaar blifwa". Han fick åter fullmakten på sin gamla tjänst den 28 juli 1819 och stannade här till 1824 då han tillträdde som komminister i Västra Ryd. 1840 blev Juringius komminister i Tierp, där han avled den 12 juli 1843.

Johan Petter Juringius var gift med Sara Christina Holm, född 1795. Barn: Per August, född 1828.

Carl Gustaf Gabriel Cronstedt 1827 - 1848

Carl Gustaf Gabriel Cronstedt var född på Mörtviken på Ingarö den 1 januari 1801 och son till kapten Erik Axel Cronstedt och Maria Gustava Cronstedt. Han blev tidigt föräldralös men fick ändå möjlighet att studera, blev student 1821 och prästvigdes den 11 december 1825. Efter att ha varit pastorsadjunkt i Värmdö sökte han tjänsten som komminister på Ingarö. Vid valet den 22 april 1827 fick han de flesta rösterna och erhöll domkapitlets fullmakt den 23 maj samma år. 1832 tilldelades han Kungl Sundhetskollegiets vaccinationsmedalj för sina insatser. 1838 avlade han pastoralexamen.

Carl Cronstedt hade god förmåga att leda sockenstämmorna och hans mycket välskrivna och utförliga sockenstämmoprotokoll visar hur arbetet i församlingen fungerade. Tvister uppstod emellertid mellan Beatelunds ägare och Cronstedt både om bostället och om en del av frälseräntan, vilken under flera år drogs in, men genom domsutslag återställdes. Under dessa år dog också tre av barnen, påfrestningarna tog hårt på hans krafter och hans hälsa tog skada. Cronstedt hade även genom lån ådragit sig mycket stora skulder, vilka måste återbetalas. 1848 begärde han avsked från komministertjänsten på Ingarö och blev 1851 komminister i Fröshult och Härnevi. Han dog den 23 juni 1862 i Torstuna i Värmland.

Carl Cronstedt var sedan 1828 gift med Anna Carolina Marquard, född 9 april 1800, dotter till boktryckaren och husägaren Carl Fredrik Marquard och Anna Sofia Montelius. Två av barnen nådde vuxen ålder, dottern Maria och sonen Axel. Denne emigrerade och

bosatte sig på Tongaöarna. Hans hustru kom från England och födde i äktenskapet tio barn.

Edward Leonard Colldén 1850 - 1856

Edward Leonard Colldén föddes i Lillkyrka den 20 februari 1818 som son till kyrkoherden O.J. Colldén. Han blev student i Uppsala 1835 och prästvigdes den 21 juni 1841. Edward Colldén blev kallad till komminister och lärare på Ingarö den 28 september 1849 och tillträdde tjänsten den 29 april 1850. Han avled på Ingarö den 10 januari 1856.

Colldén ingick 1850 äktenskap med Johanna Amalia Laurent, född 1814 och dotter till skådespelare J.B. Laurent och Brita Katarina Cederberg. Barn: Jonas Leonard, född 1851 och Olof Johan, född 1852.

Elof Melander 1859 - 1870

Elof Melander föddes i Ramsta den 16 november 1823 som son till komminister J. Melander och Margareta Sophia Forsbäck. Han blev student 1845, prästvigdes 14 juni 1847 och var därefter pastorsadjunkt i olika församlingar i ärkestiftet. Han avlade pastoralexamen den 26 juli 1854.

Elof Melander blev den 1 maj 1857 pastorsadjunkt i Tillinge och Svinngarns församlingar, och kallades den 1 mars 1858 av friherre Cederström till tjänsten som komminister och skollärare på Ingarö, där han tillträdde den 20 april 1859. Han innehade tjänsten till april 1870, då han lämnade Ingarö för att bli kyrkoherde i Teda. Elof Melander avled den 20 juni 1887.

Elof Melander var en mycket omtyckt präst. A.L. Wennberg i Kolbäcken skrev i sin dagbok den 1 april 1870; "Var herr Sundqvist och tog upp en lista som utgör 5 Rmt per hemman till en samling att köpa en present av ett guldur och en snusdosa åt våran högt elskade och djupt saknade Pastor Melander, som skall lemna denna lastfulla ö denna månad och bliva kyrkoherde. Våran del 1 R 50 öre." Den 24 april skrev Wennberg att vid Elof Melanders avskedspredikan överlämnade Ingarö församling som minne en silverkanna.

Elof Melander var gift första gången med Matilda Jacobina Ericsson, f 1829 och dotter till komministern i Västra Ryd H.P. Ericsson. Efter hustrun Matildas död 1874 gifte sig Elof Melander med hennes syster Anna Charlotta Ericsson. Barn: Lydia Maria född 1864, Vilgot Uno född 1871 samt ytterligare tre söner, alla döda på Ingarö.

Elof Melander
1859 - 1870

Johan Magnus Emil Flygare 1873 - 1877

Johan Magnus Emil Flygare föddes i Stockholm den 24 juli 1848 som son till majoren vid Mariebergs artilleriläroverk Johan Magnus Flygare och Emma Sofia Gadelius. Sin skolgång fick han i Linköpings Högre elementarläroverk. Hans mormor var biskopinna i Linköping och gift med biskop Johan Jacob Hedrén. Emil Flygare började 1868 sina universitetsstudier i Uppsala, där han tillhörde Östgöta nation. Han avlade praktisk och teoretisk teologie examen 1872 och prästvigdes i Linköping den 28 januari 1873.

Fullmakt att vara präst och lärare på Ingarö fick Emil Flygare den 30 april samma år. Under hans tid byggdes ny skola. Vid invigningen 1875 grundades en fond, Ödmannska fonden, vars medel skulle gå till målningen av Samuel Ödmanns porträtt i kyrkan. Emil Flygare var en god predikant och omtyckt lärare. Gamla ingaröbor har berättat om de kunskaper han förmedlade vilka sedan blev följeslagare genom åren.

1877 lämnade Emil Flygare Ingarö, då han blivit kallad att vara präst i Paris vid Inre missionen för augsburgska trosbekännelsen. Samma år blev han också förste svenske sjömanspräst i Dunkerque, Calais och Boulogne. Han avlade pastoralexamen 1879, och då svenska församlingen i Paris bildades 1882 blev han dess förste pastor. 1884 utnämndes han till kyrkoherde i Kristianstad, där han tillträdde 1 maj 1886. Vid pastor primariusvalet 1896 var han uppförd i första förslagsrummet, dock utan att få tjänsten.

Emil Flygare beskrivs i Lunds stifts herdaminnen som en stor personlighet med rik intellektuell begåvning. Hans predikningar, till innehåll och form fängslande, samlade lyssnarskaror från alla samhällslager och olika religiösa riktningar. Utöver engagemang i kyrkliga och sociala frågor hade han även många kommunala uppdrag. För att minska sin arbetsbörda sökte han kyrkoherdetjänsten i Gårdstånga och Holmby, där han tillträdde 1905. Han avled den 17 april 1907 och är begravd på Gårdstånga kyrkogård.

Då budet om Emil Flygares död nådde Ingarö erinrade komminister Axel Jonsson efter predikan om hans livsgärning, och häriifrån avsändes ett telegram till prostinnan Flygare så lydande: "Ingarö sockenmän, samlade i den kyrka där Emil Flygare först verkade som prästman, sända härmed eder sitt innerliga beklagande i eder djupa sorg. Den avlidne nitiske och hjärte gode själasörjaren och skolvännen lefver i tacksamt minne hos oss alla."

Emil Flygare ingick 1874 äktenskap med Wilhelmina Memea Teofila (Helmi) von Schoultz, född 28 maj 1849, dotter till expeditionschefen i Riksmarskalksämberet och Hovexpeditionen Wilhelm von Schoultz och Anna Carolina Stjernswärd. I äktenskapet föddes följande barn: Harald född 1875, Carl 1876, Ernst 1877, Anna 1880, Helmi 1882 och Magnus 1889.

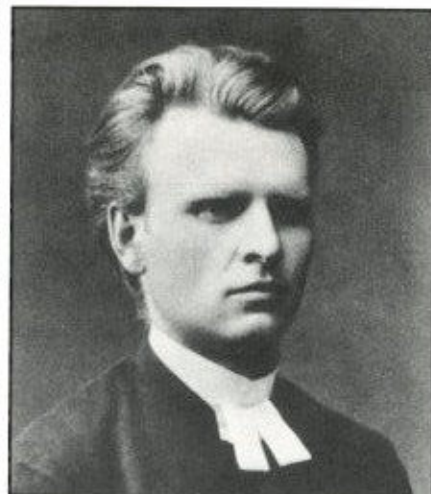

J.M.G.E. Flygare
1873 - 1877

Hugo Wilhelm Wallin 1876 - 1881

Hugo Wilhelm Wallin föddes i Alunda den 23 juni 1848 som son till häradsbokhållaren Olof Eric Wallin och hans hustru Maria Adolffina Brundin. Han blev student i Uppsala 1868, prästvigdes den 1 juni 1876 och blev en månad därefter pastorsadjunkt i Dannemora. Den 24 januari 1877 kallades han av friherre Anders Cederström till tjänsten som komminister och skollärare på Ingarö, och domkapitlet utfärdade hans fullmakt den 16 mars samma år. Han flyttade till Ingarö den 3 maj och innehade tjänsten till i maj 1881, då han tillträdde som brukspredikant i Österbybruk. 1888 utnämndes han till kyrkoherde i Dannemora. Hugo Wallin avled den 23 juli 1915 i Dannemora och gravsattes i familjegraven på Stockholms norra begravningsplats.

Komminister Wallins maka Martha Hannah Claughton var född i Manchester den 15 september 1850 och dotter till fabrikschefen vid Stockholms Bomullsspinneri- och väveriaktiebolags fabrik vid Barnängen Joseph Claughton och hans maka Frances Womersly. Marta Wallin avled i Dannemora den 25 mars 1895. Följande barn föddes i äktenskapet: Hugo Claughton född 1879, Frances Maria 1883, Erik Hugo Claughton 1884, Ruben Claughton 1889 och Ellen Annie 1890.

H.W. Wallin
1875 - 1881

Johan Oliv 1882 - 1898

Johan Oliv föddes i Månsarp i Jönköpings län den 3 maj 1855 som son till skraddaren Anders Oliv och Johanna Andersdotter. Efter läroverksstudier i Jönköping till 1876 studerade han vid Uppsala universitet två terminer och var sedan under ett läsår vikarierande adjunkt vid Jönköpings högre allmänna läroverk. Han studerade vidare i Uppsala, prästvigdes den 1 juni 1880 och tjänstgjorde därefter som pastorsadjunkt i Dannemora. Den 29 oktober 1880 kallades han till komminister- och lärartjänsten på Ingarö, fick domkapitlets fullmakt den 17 maj 1881 och flyttade hit den 25 maj samma år. Från den 1 november 1892 var komminister Oliv också t.f. brukspredikant i Gustavsberg. 1884 utgav han "Om den heliga skrift och kristna sedeläran, korta utvecklingar till första hufvudstycket af Luthers lilla katekes", och i Folkskolans vän 1878 trycktes ett föredrag kallat "Bibel och folkskola".

Komminister Oliv avled den 10 september 1898 och är begravd på Ingarö kyrkogård. Hans maka, Helfrid Emilia Klintberg var född i Stockholm den 14 april 1863 och dotter till skraddaren Anders Daniel Klintberg och Maria Cristina Carlstedt. En målning av hennes hand visande Ingarö prästgård vid sekelskiftet publicerades i Värmdö Skeppslags fornminnesförenings årsbok 1938. Hon avled

J. Oliv
1882 - 1898

i Stockholm 1935. I äktenskapet föddes följande barn: Martin född 1885, Ester Emilia 1886, Helfrid Margareta 1889, Anna Sofia 1892 och Ingrid Maria 1895

Axel Leonard Kristoffer Jonsson 1898 - 1923

A.L.K. Jonsson
1898- 1923

Axel Leonard Kristoffer Jonsson föddes den 24 juli 1863 i Stockholm som son till fanjunkare Magnus Kristoffer Jonsson och Eva Elisabeth Pettersson. Efter mogenhetsexamen 1883 vid Norra latinläroverket avlade han folkskollärarexamen i Linköping 1886, därefter kyrkosångarexamen och organistexamen. Han tjänstgjorde som folkskollärare, organist och klockare i Järfälla och Kung Karl, och vid Stenhamre donationsskola i Ljusdal var han lärare under tre år.

Axel Jonsson studerade teologi i Uppsala och tillhörde Södermanlands-Nerikes Nation. Han prästvigdes i ärkebiskopsgården den 15 december 1897 och blev därefter pastorsadjunkt först i Järvsö, sedan i Undersvik. Den 15 november 1898 kallades han av friherre Cederström till komminister- och lärartjänsten på Ingarö där han tillträdde i december samma år. Samtidigt blev han också t.f. brukspredikant i Gustavsberg och vid församlingsbildningen där, vice pastor. Under hans tid på Ingarö restaurerades kyrkan, och 1922 tog han initiativ till en insamling för en ny orgel.

Axel Jonsson var en färgstark person som med initiativkraft och pondus framträdde på stämmorna. Protokollen och andra handlingar samt hans handstil visar hans mycket stora fallenhet för att uttrycka sig i skrift. I skolan undervisade han i kristendom och geografi och avlönade en lärarinna för övriga ämnen. Hans många gånger obetänksamma yttranden föranledde dock kontraktsprosten att mana honom att "med mera foglighet tala med församlingsborna så att de ej ha anledning till klagomål".

Utöver sin tjänst på Ingarö var han också utgivare av olika kalendrar och matriklar. I hembygdsmuséet finns en flaggkarta för skolbruk utgiven av honom, och i skriften "Cederströmiana" berättar han anekdoter om sin gode vän flygbaronen Calle Cederström. För att kunna sköta sina övriga uppdrag hade han bostad även i Stockholm.

Axel Jonsson avled den 22 oktober 1923 och är begravd på Ingarö kyrkogård

Torsten Wanngård 1924 - 1950

Torsten Wanngård föddes den 10 april 1897 i Stavanger, ett av tolv barn, sex flickor och sex pojkar. Hans föräldrar var Peter August Andersson och Augusta Charlotta, född Lindblad. Båda föräldrarna var majorer i Frälsningsarmén och stationerade på olika platser i Sverige och även i Stavanger, där Torsten föddes. Efter studentexamen 1920 i Fjellstedtska skolan och teologiska studier i Uppsala prästvigdes Torsten Wanngård i Uppsala vid julen 1923.

När familjen Wanngård (som då hette Andersson) flyttade till Stockholm antogs namnet Wanngård. Det var namnet på en plats på ön Långören utanför Karlskrona där förfäderna hade bott.

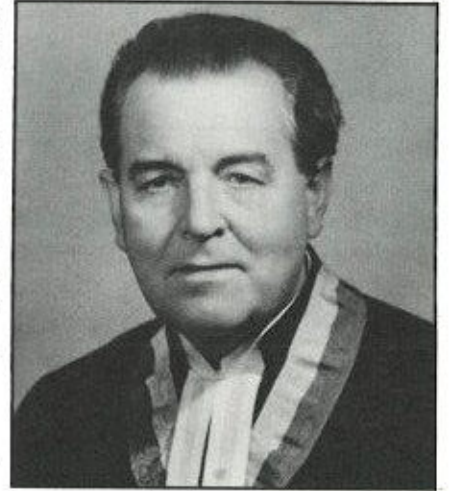
Torsten Wanngård innehade kortare förordnanden i Söderhamn och Bollnäs till 1924, då han tillträdde tjänsten som den förste folkvalde prästen på Ingarö. 1935 avlade Torsten Wanngård teol lic-examen i Uppsala och doktorerade 1942 på Bergspredikan i Lukasevangeliet; avhandlingen hette "Lärjungen och världen".

Under 40-talet var Wanngård kyrkobokföringsinspektör. Den 1 september 1950 blev han tjänstledig från sin befattning på Ingarö för uppehållande av kyrkoherdetjänsten i S:ta Clara församling i Stockholm. Då han blev ordinarie kyrkoherde i Skarpnäcks församling den 1 februari 1957 avgick han från sin tjänst på Ingarö.

Under sin tid på Ingarö tog Torsten Wanngård initiativet till Ingaröhemmet som invigdes i november 1931. Han var också ordförande i fattigvårdsstyrelsen, barnavårdsnämnden, skolstyrelsen och Ingarö elektriska distributionsförening. Hans stora intresse vid sidan om tjänsteåliggandena var att spela fiol.

Torsten Wanngård ingick år 1924 äktenskap med Nelly Ingberg Holm, född 1899 på Svartsjölandet, där fadern hade tegelbruk. Barn: Harry född 1927, Kerstin född 1932, Anna-Mona född 1935 och Bo född 1937.

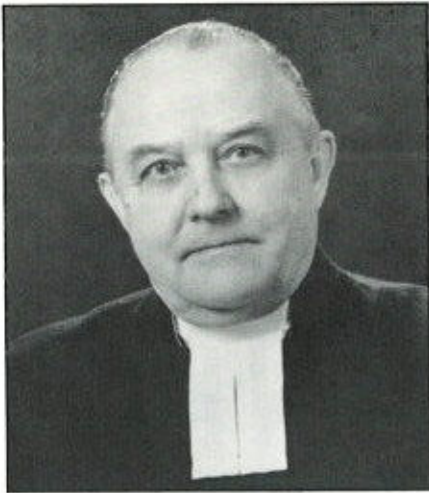
(Under Torsten Wanngårds tjänstledighet 1950 - 1957 uppehölls komministertjänsten av Carl Gustaf Wilson.)

*T. Wanngård
1924 - 1950*

Elmar Töldsepp 1958 - 1968

Elmar Töldsepp föddes den 17 april 1908 i Avinurme, Estland, av jägmästare Johan Töldsepp och Helena, född Hallik. Efter studier vid universitetet i Tartu (Dorpat) med teol kand-examen 1936 prästvigdes han i Tallinn 1937. Han tjänstgjorde i Kaarma, Narva och Viljandi, som blev hans sista tjänst före ockupationen av först ryssar, sedan tyskar. Som kyrkoherde i Viljandi kunde han inte få ut någon lön, utan måste försörja sig som lärare i kristendom och filosofi vid stadens läroverk. 1944 ryckte ryssarna fram, och med tungt hjärta måste Töldsepp med hustru och två små döttrar fly till

E. Töldsepp
1958 - 1968

Dagö. Efter två veckor lyckades man komma med en båt till Gotland. Det blev en lång och stormig resa i en öppen båt för tjugo personer, som dock till sist kom i land i Slite.

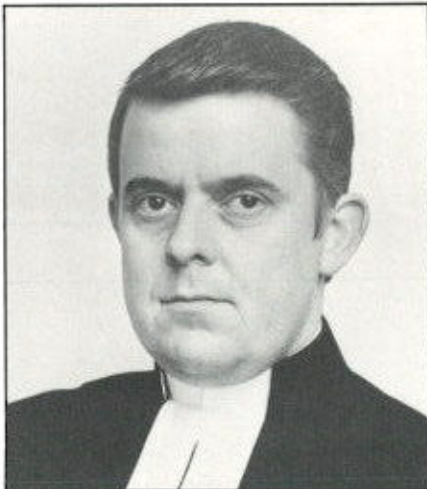
I fyra år tjänstgjorde Töldsepp som själasörjare för sina landsmän i Sverige i egenskap av distriktspräst i Jönköpings, Södermanlands och Östergötlands län. Tjänsten drogs in och han blev arbetslös. Prästbristen i Sverige gjorde dock att han kunde inträda i Svenska Kyrkans tjänst 1948 och blev vid denna tid svensk medborgare. Han innehade olika förordnanden på Gotland, det sista som komminister i Vall församling, Stenkumla pastorat 1950. Han verkade också som sjukhuspräst i Visby.

I januari 1958 blev Töldsepp komminister i Ingarö församling, där han stannade till 1968. Detta år blev han kyrkoherde i Fardhem på Gotland, och stannade där till sin pensionering 1973. Efter pensioneringen bosatte han sig i Gustavsberg och avled i sitt hem den 10 februari 1973. Han ligger begravd i Fardhem. Fru Helmi Töldsepp flyttade 1987 från Gustavsberg till Sigtuna.

År 1933 ingick Töldsepp äktenskap med Helmi Keek, född i Kadrina, Estland, den 23 september 1910 som dotter till statstjänsteman Peeter och Ida Reinson. I äktenskapet föddes två döttrar: Helve Ester, född 1934 och Mare Rutt född 1939.

Lennart Lundquist 1968 - 1976

Lennart Lundquist föddes 1939 i Kungsholms församling, Stockholm, som barn till metallarbetaren Elof Lundquist och hans hustru Astrid, båda nu avlidna. 1947 föddes en dotter i familjen och även hon har blivit präst, för närvarande domkyrkokomminister i Visby.

L. Lundquist
1968 - 1976

Lennart Lundkvist avlade både real- och studentexamen i Kungsholms läroverk, den senare 1958. Efter fullgjord första värnpliktstjänstgöring började han sina teologiska studier vid Stockholms Teologiska Institut och fortsatte dem senare vid Uppsala universitet. 1963 blev han teol kand och prästvigdes i december för Stockholms stift.

Lennart Lundquists första tjänst var att tjänstgöra som pastors- och senare kyrkoadjunkt i sin födelseförsamling, Kungsholmen, där han huvudsakligen ansvarade för ungdomsverksamheten. 1968 utnämndes Lundquist till komminister i Ingarö församling där han stannade i nära åtta år för att i januari 1976 tillträda tjänsten som kyrkoherde i Eds församling. Hans ansvar utökades från 1989 med tjänsten som kontraktsprost i Birka kontrakt.

Vid sidan om sin tjänst har Lundqvist ägnat sig åt skiftande intressen. Under sin tid på Ingarö odlade han bin, en hobby som han fortsatte med på Ed till dess den ökande bebyggelsen gjorde att han

måste överge den.

Under senare år har Lundquist blivit mycket engagerad i flyktingarbete vid flyktingsslussen Carlslund. Han har där åtagit sig godmannaskap för ensamma flyktingbarn som inte har föräldrar eller vuxna anförvanter i Sverige.

Lennart Lundqvist gifte sig 1963 med Gunnel Sevén. Familjen fick tre döttrar: Elisabet född 1964, Katarina född 1965 och Cecilia född 1967. Via flyktingsslussen i Carlslund har familjen utökats med två fosterdöttrar: Sara, 16 år, från Etiopien och Meaza, 13 år, från Eritrea.

Marianne Sautermeister 1976 - 1989

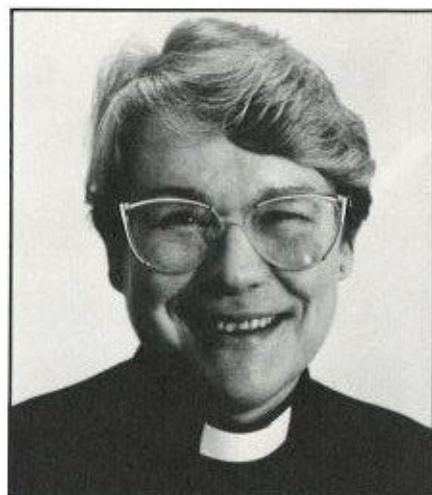
Marianne Sautermeister föddes 1944 som äldsta dotter till konditor Arne Niskanen och hans hustru Karin, f Pettersson. Hon avlade studentexamen 1963 vid Högre allmänna läroverket för flickor på Södermalm i Stockholm, blev teol kand 1970 och prästvigdes 1971.

Marianne Sautermeister var pastoratsadjunkt och kyrkoadjunkt i Skarpnäcks församling 1971-1973 och komminister i Vantörs församling 1973-1976. Hon blev komminister i Ingarö församling 1976 och stannade där till 1989 då hon tillträdde en tjänst som kyrkoherde i nybildade S:t Mikael's församling.

Marianne Sautermeister engagerar sig i u-lands- och rättvisefrågor och visar ett starkt intresse för gudstjänstlivets och predikans förnyelse. Hennes fritidsintressen är friluftsliv, idrott, resor och musik.

Under hennes tjänstgöringstid tillkom 1980 en ny orgel i Ingarö kyrka samt en minneslund som invigdes 1976.

Marianne Sautermeister har varit gift med Volker Sautermeister, TV-fotograf, och fick i det äktenskapet två barn, Ingela född 1966 och Per född 1969.

M. Sautermeister
1975 - 1989

(Iovanstående avsnitt har Ingegärd Andersén skrivit om prästerna från Annerstedt t o m Jonsson. Kerstin Lamby har skrivit om Wanngård och Töldsepp. Avsnitten om Lundquist och Sautermeister har redigerats från uppgifter lämnade av dem själva.)

Byggnaderna kring kyrkan

Prästgården och "Ödmannska Skolan"

Vid midsommartid 1777 flyttade Samuel Ödmann, nygift med Lisa Myrin, in i skolemästarebostället som friherre Anders Cederström låtit iordningsställa åt honom. Här undervisade han barnen, som hörde till Beatelund, Brunn och Bergvik, och här skrev han sina vetenskapliga arbeten och korresponderade med tidens lärde män. Här föddes dottern Catharina Charlotta, dövtum till stor sorg för föräldrarna. Hit kom också hans bror Gabriel på besök de första åren; i dennes annotationsbok finns några kortfattade uppgifter om resorna till Pilhamn. Och här drabbades Samuel Ödmann av skärgårdsfrossan, som under så många år skulle binda honom vid sängen.

1788, natten mellan den 15 och 16 oktober, brann bostället ner och en del av Samuel Ödmanns samlingar gick förlorade. Ladugården, boskapen, grödan och redskapen förstördes på fyra timmar. Uppgiften finns bevarad i en skrivelse som ärkebiskopen lät sända ut till häradsprostarna den 31 oktober 1788, där han vädjade till dem om ekonomisk hjälp till den hårt drabbade ämbetsbrodern.

Bostället byggdes upp igen och beboddes efter Samuel Ödmann av Pehr Annerstedt och Johan Petter Juringius. När sedan Carl Cronstedt hade blivit komminister i den nybildade kapellförsamlingen gjordes 1829 "Af- och tillträdessyn på Caplansbostället Pilhamn". I syneprotokollet står att mangården var 23 alnar, 14 tum lång och 13 alnar, 7 tum bred samt 4 alnar, 12 tum hög. Den innehöll en sal med två fönsterlufter, förmak, sängkammare, komministerns studerkammare, kök och förstuga. Till bostället hörde också en drängkammare. Det fanns stall, fähuset och ladan var under samma tak, det fanns loge och svinhus, alla med angivna mått. Dessa uthusbyggnader hade Juringius låtit uppföra på egen bekostnad. Allt måste rustas ordentligt. Taket på mangården krävde 3000 tegel. Till arbetet behövdes 60 dagsverken. Ett helt nytt svinhus måste byggas. Man räknade med en kostnad av 507 riksdaler banco. Det anmärktes att detta boställe var större än vad i lag krävdes för en komminister. Cronstedt borde också uppvisa en karta för att det skulle utrönas hur mycket mark som hörde till bostället. Någon sådan fanns emellertid ej.

Vi kan följa prästbostaden och uthusen genom åren. Syneprotokollen berättar om tidens tand och om kostnaderna för reparationerna. Tegelpannor byts, stall, fähus och loge får nya

halmtak, husen rödmålas. Förändringar görs också. Komminister Melander inreder två rum på övervåningen, det ena med eldstad, och bygger en källare av gråsten. I början av 1900-talet rivs fähuset, ladan, vagnshuset och stallet. Jorden hade varit utarrenderad sedan 1870-talet. Det bestäms att vid nybyggnad skall uthusen uppföras på *annan lämpligare plats*. Troligtvis hade dessa stått i närheten av logen som ännu finns kvar vid kyrkan. Endast stallet byggdes upp igen och fick sin plats vid vägen ovanför prästgården.

1923 föreslås en ny prästgårdsbyggnad. Den gamla rivs och en vacker och välplanerad prästgård, ritad av arkitekten Olof Holmberg, står färdig 1925. Komminister Wanngård, den förste valde prästen efter patronatsrättens upphörande, flyttar in och bor där med sin familj till 1950. Stallet blir garage. Fler prästfamiljer följer. På marken, som 1776 uppläts åt skolemästaren-prästen och där djur och gröda givit dagligt bröd, byggs nu även ny skola och lärarbostad, färdiga 1923, och ett välbehövligt ålderdomshem som invigs 1931.

Intill prästgården står en timmerbyggnad vars historia skiljer sig från den myt som vuxit fram genom åren. I syneprotokollen kan vi följa byggnaden från 1829 och in i vår tid. Den västra delen,

Timmerbyggnaden intill prästgården uppfördes i början av 1800-talet. Den innehöll ett skolrum och ytterligare ett rum, kallat "Drängstugan". Från 1829 hölls sockenstämmorna i skolrummet och byggnaden kallades "Sockenstugan" ända in på 1950-talet. Då började den benämnas "Ödmannska skolan" i tron att den existerat sedan 1700-talet.

som disponerades av prästen, är "Drängkammaren", senare kallad "Drängstugan", med måtten angivna i aln och tum. Den östra delen inreddes i slutet av 1820-talet till skolrum.

I en inlaga som lästes upp och togs in i sockenstämmoprotokollet den 22 april 1849 skriver friherre Gustaf Leuhusen om tillkomsten av huset efter år 1810: "På vår ensamma bekostnad uppbyggdes nuvarande Skolrum och Drängkammare". Redovisningen av kostnaderna för skolrummet finns bevarad och slutar på 330 riksdaler. Bräder, kalk och tegel köptes i Stockholm och kostade 72 riksdaler. Man betalade bärare, frakt och slussning. Muraren och hans hantlangare och deras husrum betalades med 60 riksdaler och snickaren fick 120 riksdaler för sitt arbete.

Skolrummet hade tre fönster med vardera tolv rutor, och på golvet gjordes en upphöjning för lärarens bord. Snickaren tillverkade fem bänkar, fem bord och fem sängar med gångjärn. Barnen skulle vid otjänlig väderlek eller kanske på grund av lång väg kunna bo kvar i skolan. Det köptes också engelska stentavlor för dem och en oljemålning för läraren.

Ved till skolrummets uppvärmning under vintern skulle för varje år levereras av hemmanen efter frivillig överenskommelse om turordning. Man räknade med att årligen behöva tolv enbets lass torr långved. För år 1830 skulle Långvik hugga och köra fram skolveden.

Om drängstugan står under senare år i syneprotokollen: "Denna byggnad i sammanhang hvarmed församlingen låtit uppföra ett skolhus".

1873-74 byggdes det gula skolhuset som nu är hembygdsmuseum, invigningen skedde sommaren 1875. Det gamla skolrummet blev expedition och arkiv under en period, och senare förråd liksom också drängstugan. 1923 föreslogs rivning av huset, vilken dock aldrig blev utförd. Sedan 1962 disponerar Ingarö Hembygdsförening byggnaden och visar där en del av sina samlingar.

Från 1829 höll man sockenstämmorna i skolrummet, som också kallades "Sockenstugan". Det namnet användes sedan ända in på 1950-talet då byggnaden började kallas "Ödmannnska skolan", säkerligen på grund av att man trodde att skolan, som fanns i huset på 1870-talet också hade funnits där hundra år tidigare. Namnet "Sockenstugan" föll i glömska.

Skoleinrättningen, i den förnyade planen 1791 kallad "Ingarö Schola", var en institution som skulle ge barnen möjlighet att få undervisning i kristendom och läsning, inte ett särskilt skolhus. Skolemästaren undervisade i sin bostad. I protokollet från 1854 års prostvisitation omtalas "Skolan, efter stiftaren kapten Anders Cederström kallad den Cederströmska".

Namnet "Ödmannnska skolan" på den timrade byggnade vid prästgården har nu varit i bruk i omkring fyrtio år; vi kan säga till

minne av den förste skolemästaren på Ingarö Samuel Ödmann.

Ingegärd Andersén

Klockaregården

Från 1819 hade Gustafslund på Fagerdalsudden inom Lemshagas ägor varit upplåten som boställe åt klockaren vid Ingarö kyrka mot utförande av 30 kvinnodagsverken om året vid Lemshaga säterigård. Varje matlag i församlingen fick till klockaren erlægga en årlig avgift, s k boställsmedel, för att täcka klockarens kostnad för dessa dagsverken.¹

År 1832 fordrade byggnaden Gustafslund en icke obetydlig reparation. Husesyn skulle hållas så att kostnaderna någorlunda kunde bestämmas. I mars samma år föredrogs på sockenstämman frågan om reparation till slutligt avgörande.

Kostnaden fastställdes till 70 riksdaler som församlingen mantalsvis åtog sig att bestrida. Material till arbetets utförande skulle församlingen framskaffa, och detta inom tre veckor, åt timmermannen Daniel Mathson från Skälsmara, som åtagit sig att utföra arbetet. Det timmer som fordrades kunde hämtas på kullen vid bostället. Församlingen lämnade 7 tolfte bräder, 9 alnar långa, och 2 tolfte plank. (1 toft = 12 st, 1 aln = ca 60 cm).

Bostaden Gustafslund uppläts åt Lars Broman som år 1829 - 1860 var klockare i Pihlhamn. Klockaren hade inte rättighet till bete för kreatur, ej heller rätt att fiska på Lemshagas vatten. Ett litet stycke jord till potatisland hörde dock till bostället.

År 1861 den 3 februari uttalade sockenstämman sin önskan att få Klockarbostället flyttat närmare kyrkan och sockenvägen; att få det uppfört "på Ekbacken vid Prästgårdens gärde intill Brunns äng." När innehavaren av prästgårdsmarken lämnat sitt bifall, beslöts att så fort som möjligt låta uppföra klockaregården.

Kontanta utgifter togs från husrötemedel och en del från brännvinsminuteringsavgifter. Fattigkassan skulle förskottera pengarna. Även de till kyrkoorgeln insamlade medlen beslutade man att använda till Klockaregårdsbygget.

Byggnaden på Gustafslund nedmonterades; delar av grunden finns ännu kvar på Fagerdalsudden. 1861 på hösten var Klockaregården på sin nuvarande plats. Stugan hade då tak av tegel och kakelugn i kammaren. Den beboddes sedan av följande klockare:

Per Gustaf Hamreus 1861-1868

Per Erik Forsman 1868-1877

Lucas Leonard Svensson 1877-1888

Nils Petter Bengtsson 1892-1901

Carl Gustaf Raquette 1901-1925

Från 1991 disponerar Ingarö Hembygdsförening även

¹Anm.: Klockaren var en underordnad tjänsteman med huvudsaklig uppgift att vårda kyrka och kyrkogård samt biträda vid gudstjänst och administrativa göromål på pastorsexpeditionen. Klockarens ämbete var ofta förenat med organist-, kantors- och skollärarysslor. Genom lagen om kyrkomusiker 1947 upphörde klockarbefattningen.

Klockaregården.

Besiktning av församlingens fastigheter hölls i gången tid med jämna mellanrum. Här återges ett exempel på besiktning av Klockaregården år 1900.

"1900 den 13/9 förrättades ekonomisk besiktning av Klockarebostället på Ingarö, tillstådes voro Kronolänsman med biträde, Nämndemännen C W Blomstedt från Nora och C E Wass från Boo och tillstådes kommo härvid: Boställshavaren Klockaren N P Bengtsson samt konsistorieombudet Komministern K F S Hedlund från Värmdö samt sockenombuden Kyrkovärdarna A Reinold Steffansson, Fågelvik och August Svensson från Bergvik.

N:r 1 Manbyggnaden av panelat timmer under tegeltak på bräder 11.38 m lång, 4.15 bred och 2.37 hög, inredd till ett rum och kök på nedre botten samt å den övre tvenne gavelrum varav ett saknar eldstad.

Yttertaket lagas med 25 tegelpannor

3:-

Köket: Årilen i bakugnen omlägges och befintliga öppningar i muren tätas för

15:-

Nya tapeter i förstugan uppsättes och taket strykes för tillsammans

2: -20:-

N:r 2 Hemlighuset av bräder utan anmärkning.

N:r 3 Ladugården och foderladan under gemensamt tak av halm, tillsammans innehållande i längd 8.31 m, 2.67 m bred och 1.78 hög. Ladugården av panelat timmer och foderladan av resvirke och bräder. Taket hade sedan förra ekonomiska besiktningen undergått reparation, men bör ytterligare bättras och tätas för

8:-

N:r 4 Källare nyuppförd av gråstensmur under tak av tegel på bräder, dubbla dörrar och svale emellan, i ett gott och nytt skick, skulle med sockenombudens medgivande i instrumentet upptagas bland församlingens hus.

N:r 5. Vedbod av timmersyllar och brädväggar under tal av bräder, 3.36 m lång, 3.1 m bred och 2.37 hög, uppförd av boställshavaren, men skulle nu till församlingen överlämnas för en föreslagen och av sockenombuden

godkänd kostnad av 20:- kr, varmed huset skulle införas som boställets bod.

Summa brister 28:- kr

Förestående nödigt avsedda reparationer bör vara avhjälpna till den 1 september 1901.

Då något vidare ej förekom och missnöje med förrättningen icke anmäldes avslöts densamma, som ovan

På förrättningsmännens vägnar
Fridolf Törnquist

Britta Jakobsson

Gula skolhuset

Det gula huset som i dag fungerar som hembygdsmuseum byggdes på den plats där fattighuset låg. Efter beslutet år 1845 att ett fattighus skulle byggas tog det enligt protokoll och visitationshandlingar ända fram till år 1855 innan stugan var klar att bebos. När man sedan beslutade att bygga om till skola år 1873 revs större delen av stugan ner, och man byggde det nya skolhuset efter en sorts standardritningar för skolbyggen, som användes på flera håll i landet. Skolbyggnaden var en offentlig byggnad som borde vara något utöver de vanliga stugorna. Att två rum i övre planet skulle vara bostad för en blivande lärarinna och barnmorska höll man emellertid fast vid

Till skola användes nedre botten fram till början av 20-talet, då den nya Pilhamns skola stod färdig att tagas i bruk. Därefter har Ingarö poststation varit inrymd i huset fram till dess att posten på 60-talet flyttade upp till Brunn.

Telefonstationen Pilhamn - dvs abonnenter som i dag har 27 som första siffror - fanns också på nedre botten från slutet av 30-talet fram till automatiseringen 1951. (Tidigare fanns telefonstationen hos skomakare Vallentin på andra sidan bron.)

På övre botten bodde Ingarös sista barnmorska kvar fram till år 1950. Därefter har övre planet och delvis även nedre varit uthyrda till bostad. År 1978 härjades överdelen av en brand, och efter detta har inte någon del av byggnaden varit uthyrd till bostad.

Sedan 1970-talet har Ingarö Hembygdsförening kunnat utnyttja nedre planet som museum, något som har blivit mycket uppskattat.

När den nya bron över Kolström planerades visade det sig att tomtmarken på Bergvik 1:7 (tidigare Pilhamn 2) där huset låg måste tas i anspråk för uppfarten till bron. Huset flyttades då snett över vägen till Brunn 1:15 (tidigare Pilhamn 1) där det har fått sin slutliga placering och en fortsatt funktion som hembygdsmuseum. Efter flyttningen av huset disponerar hembygdsföreningen även övre planet.

Mera detaljerat om husets tillkomst kan man läsa i Ingarö sockenstämmas protokoll från åren 1827 till 1853. Nedanstående utdrag berättar om hur huset först kom till.

Protokoll fört vid sockenstämman den 19 oktober 1845.

Närvarande:

Baronen och Riddaren G. Leuhusen

Inspektör Andersson för Anders Cederström

F.D. Nämndemannen Stephan Westerberg i Långvik

*Bonden Erik Fogelström i Långvik
Bönderna A.G. Matsson och Jan Eric Jansson Westerberg i Skälsmara
Komminister Carl Cronstedt.*

§ 5

Då änkan Eva Andersdotter i Idalen under sommaren haft olycksödet att mista synen, och då hon inte var den enda inom församlingen som fordrade hjälp, föreslår Baron Leuhusen församlingen att gå i författning om att bygga ett Fattighus, varigenom de behövande kunde få en bostad, och de barmhärtiga tillfälle att lättare bespisa de nödställda, då man visste var de bodde.

Pastor Cronstedt var av den åsikten att ett Fattighus på landet blev till bostad för många laster, men åtog sig att kontakta Kyrkoherden.

Kyrkoherden biföll den 27 oktober 1845 framställningen och uttryckte sin glädje över det ädla förslaget. Fattighuset uppfördes 1855 och beboddes fram till början av 1870-talet då roteindelningen genomfördes.

Om hur byggnaden blev skola kan man läsa i ett protokoll från 1873.

Protokoll hållet å lagligen utlyst Kommunalstämma med Ingarö församling den 18 maj 1873.

§ 1

Med anledning av att det länge visat sig att den fasta Skollokalen är alltför trång, sammankallades på fleras begäran Ingarö församlings röstägande innevärdare, för tagande i övervägande ett väckt förslag, att anordna det gamla Fattighuset till nytt skolhus. Samt detsamma påbygga för inredande av två rumm för en blivande Barnmorska.

Efter hållen överläggning beslutades, av de å Kommunalstämman närvarande att enhälligt antaga nämnda förslag. Ett väckt förslag att flytta Skolhuset till Klockaregården, ansågs bliva förenat med för stor kostnad. Det beslöts att det skulle kvarstå på den gamla platsen och där på bästa sett avplanera för beredandet av planteringsland samt lekplats för barnen. Arbetet skall förrättas i gångled. Timmer och bjälkar skall av gårdarna lämnas, bräder och plank och övriga materialier skall entreprenören anskaffa. För bestridande av kostnaderna för Skolhusets anordnande beslöts att upptaga ett amorteringslån — men, efter kommunalstämmans slut Herr Kammarherren och Riddaren Leuhusen skänkte den frikostiga summan av Ett Tusen (1000 RD) till Skolhusets anordnande torde således icke något amorteringslån behöva upptagas.

För utarbetandet av förslag att på lämpligaste sett förändra f.d. Fattighuset till Skolhus, beslutades att välja en kommitté bestående av fyra ledamöter, nämligen Herr Kammarherren och Riddaren Fr.Th. Leuhusen som tillika är ordförande i kommittéen, Herr Pastor E. Flygare och Byggmästare Herr I.G. Blomqvist samt undertecknad vilka uppdrogs utarbeta nämnda förslag för att på en blivande kyrkostämma framlägga till beprövande och avgörande.

Beslöts att gamla skollokalen (den vi i dag kallar Ödmannska skolan) skall användas till Sockenstuga samt Kyrkans och kommunens arkiv.

Justeringsmän utsattes till söndagen den 25 maj 1873, och till justeringsmän utsågs Friherre Leuhausen och Byggmästare Blomqvist, Fågelvik.

År och dag som ovan

Aug Svensson

Justerat:

Fr. Th. Leuhausen

I.G. Blomqvist

Kungjort från predikstolen den 25 maj 1873

Emil Flygare

Britta Jakobsson

Ingarö kyrka 1992

Ingarö kyrka i Stockholms skärgård är en kyrka där minnen från förr blir levande för dagens besökare. Kyrkan inbjuder var och en till en stunds stillhet eller till att fira gudstjänst med församlingen.

Sedan 1989 leds församlingen av Komminister Thord Thordson.

Den kyrkoskrivna befolkningen består i dag av ca 3 000 personer. Vår församlings kyrka har därför ett tillräckligt underlag för att vara en aktiv kyrka med allt vad det innebär av gudstjänster, musikliv, förrättningar av dop, vigslar och begravningar, skolavslutningar m.m.

Församlingsverksamheten försöker tillgodose alla åldrars behov av aktiviteter och intressen. Vi har kyrkans barntimmar, kyrkans miniorer, juniorer och seniorer. Under ledning av vår kantor Ingegärd Hermansson har vi Ingarösången (en barnkör ur årskurserna 1 - 6) och Ingarökören (sångare i vuxen ålder). Konfirmerationsundervisning finns både sommar och vinter. Varje torsdag är det öppet hus i Ingaröhemmet, där äldre träffas i fin gemenskap.

Ingarö Kyrkliga Sykrets är församlingens stöttepelare. Det är en mycket aktiv krets av arbetsglada damer, som med sina basarer, en på sommaren och en på vintern, drar in pengar som de generöst delar med sig. Ett fint exempel på detta är kyrkans brudkammare, som finns på läktaren bakom orgeln och som togs i bruk 1980. Iordningsställandet och inredningen av denna har bekostats av sykretsen.

Som fritids- och sommarkyrka är vår kyrka mycket aktiv. Vägkyrkan är öppen för visning och andakt under juli månad, och vid några tillfällen ordnar man friluftsgudstjänster ute på ön. Mycket populärt är arrangemanget "Musik i sommarkväll" på lördagskvällarna.

För att allt detta skall fungera behövs engagerade medmänniskor, såväl anställda som frivilliga. En sådan grupp är bl a våra kyrkvårdar. En kyrkvärds uppgift i dag är något annorlunda mot i gamla tider. Kyrkvärden hälsar välkommen, läser bibeltexter, får hjälpa till vid nattvard och tar således en aktiv del i gudstjänsten.

Kerstin Lamby

